

St. prp. nr. 102.

(1917).

Om bevilgning til hæren og marinen.

Forsvarsdepartementets indstilling av 27de april 1917, som er bifaldt ved kongelig resolution av samme dag.

(Foredraget av statsraad Holtfodt).

Departementet tillater sig i forbindelse med budgetforslaget for kommende termin st. prp. nr. 1, hovedpost XII A — hæren — og hovedpost XII B — marinen 1917) at fremlægge forslag til ekstraordinære anskaffelser til hæren og marinen for et samlet beløb av kr. 26 250 500,00, nemlig kr. 20 802 000,00 til hæren og kr. 5 448 500,00 til marinen.

Til fortifikatoriske arbeider og til bebyggelse paa befæstningerne foreslaaes bevilget henholdsvis kr. 365 000,00 og kr. 30 000,00.

Til station for undervandsbaater foreslaaes bevilget kr. 450 000,00.

De foreslaaede bevilgninger tar sigte paa at fremme hærens og flaatens krigsberedskap og utgjør for en stor del fortsættelsesbevilgninger til de i st. prp. nr. 84 1916 i samme øiemed opførte og av Stortinget bevilgede beløb.

Spørsmålet om fordeling mellem hær og

marine og den nærmere anvendelse av det beløb, som i henhold til konferanse i regjeringen kunde paaregnes til ekstraordinære anskaffelser og byggearbeider m. v., har været forelagt Norges forsvarskommission. Saavel det i nærværende proposition som i st. prp. nr. 103 fremlagte forslag er forsaavidt anskaffelser m. v. angaar overensstemmende med forsvarskommissionens enstemmige uttalelse.

Foruten ovennævnte bevilgninger, som repræsenterer utgifter en gang for alle, vil i nærværende proposition ogsaa bli behandlet endel forslag som i tilfælde vil medføre aarlig tilbakevendende utgifter paa hærens budget til et samlet beløb av kr. 108 500,00 som foreslaaes opført paa det ordinære hærbudget kapitel 11, «aarlige utgifter ifølge de ekstraordinære budgetpropositioner 1917—1918».

De i denne proposition foreslaaede bevilgninger fordeler sig saaledes:

I. Artilleriets tekniske fællestat:	
A n s k a f f e l s e r m. v., tit. 1 (paa det ekstraordinære statsbudget)	kr. 11 600 000,00
P e r s o n e l (paa det ordinære statsbudget, kap. 11, tit. 3)	« 80 000,00
	-----
	kr. 11 680 000,00
II. Infanteriet:	
A n s k a f f e l s e r m. v., tit. 2 (paa det ekstraordinære statsbudget)	« 810 000,00
III. Feltartilleriet:	
A n s k a f f e l s e r m. v., tit. 3 (paa det ekstraordinære statsbudget)	« 635 000,00
IV. Fæstningsartilleriet:	
A n s k a f f e l s e r m. v., tit. 4 (paa det ekstraordinære statsbudget)	kr. 550 000,00
P e r s o n e l (paa det ordinære statsbudget, kap. 11, tit. 2)	« 26 500,00

	« 576 500,00
V. Kavaleriet:	
A n s k a f f e l s e r m. v., tit. 5 (paa det ekstraordinære statsbudget)	kr. 50 000,00
P e r s o n e l (paa det ordinære statsbudget, kap. 11, tit. 1)	« 2 000,00

	« 52 000,00
VI. Ingeniørvaabnet:	
A n s k a f f e l s e r m. v., tit. 6 (paa det ekstraordinære statsbudget)	« 550 000,00
VII. Intendanturen:	
A n s k a f f e l s e r m. v., tit. 7 (paa det ekstraordinære statsbudget)	« 4 667 000,00
VIII. Sanitetet:	
A n s k a f f e l s e r m. v., tit. 8 (paa det ekstraordinære statsbudget)	« 200 000,00
IX. Flyvevæsenet:	
A n s k a f f e l s e r m. v., tit. 9 (paa det ekstraordinære statsbudget)	« 1 500 000,00
X. Trænkorpset:	
A n s k a f f e l s e r m. v., tit. 10 (paa det ekstraordinære statsbudget)	« 150 000,00

	Overføres kr. 20 820 500,00

Om bevilgning til hæren og marinen.

	Overført	kr. 20 820 500,00
XI. Materialer til hestesko, tit. 11 (paa det ekstraordinære statsbudget)	«	90 000,00
XII. Fortifikatoriske arbejder, tit. 12 (paa det ekstraordinære statsbudget)	«	365 000,00
XIII. Bebyggelse paa befæstningerne, tit. 13 (paa det ekstraordinære statsbudget)	«	30 000,00
	Sum	kr. 21 305 500,00

B. Marinen.

I. Minevæsenet:		
Anskaffelser m. v., titel 1 (paa det ekstraordinære statsbudget)	kr.	2 625 000,00
II. Artilleriet:		
Anskaffelser m. v., titel 2 (paa det ekstraordinære statsbudget)	«	1 318 500,00
III. Flyvevæsenet:		
Anskaffelser m. v., titel 3 (paa det ekstraordinære statsbudget)	«	1 500 000,00
IV. Sanitetsvæsenet:		
Anskaffelser m. v., titel 4 (paa det ekstraordinære statsbudget)	«	5 000,00
V. Station for undervandsbaater, titel 5 (paa det ekstraordinære statsbudget)	«	450 000,00
	Sum	kr. 5 898 500,00

A. Hæren.

I. Artilleriets tekniske fællesetat.

Anskaffelser m.v. titel 1 (paa det ekstraordinære statsbudget):

Kr. 11 600 000,00.

Personel (paa det ordinære statsbudget kap. 11 tit. 3) kr. 80 000,00.

I. Raufoss patronfabrik og krudtverk.

a. Utvidelse av patronfabrikken m. v.

Kr. 1 500 000,00.

For indeværende termin er overensstemmende med departementets forslag i st. prp. nr. 84 — 1916 side 19 bevilget kr. 1 000 000,00 som begyndelsesbevilling til utvidelse av Raufoss patronfabrik m. v. for ved denne inklusive assistanse av private fabrikker at opnaa en kapasitet av 2100 kanonskud + 250 000 geværpatroner + 10 000 revolverpatroner pr. døgn (den saakaldte 2den utvidelse av ammunitionsfabrikationen).

De hermed forbundne utgifter var oprindelig anslaat til kr. 1 600 000,00.

Paa grund av de voldsomme prisstigninger og vanskeligheter med at faa private fabrikker engagert samt nødvendige nybygninger for underbringelse av den økede arbeidsstyrke viser senere overslag at de paatænkte og iverksatte anordninger antagelig kommer paa ca. kr. 3 450 000,00.

En opgave (sammenligning) over utgiftene efter det oprindelige overslag og det nu foreliggende følger som utrykt bilag.

Fremstilling av hylse- og brandrørmessing var i det oprindelige overslag forutsat henlagt til Porsgrund metalvalseverk. Det har imidlertid senere vist sig at denne fabrik ikke kan paata sig dette arbeide under krigen hvorfor man har været nødt til at henlægge ogsaa de herhenhørende anordninger til Raufoss.

Merutgiften hermed er ca. kr. 80 000,00.

I de senere aar har der ikke været fremstillet 10,15 mm. geværammunition ved Rau-

foss patronfabrik. De tidligere hertil benyttede maskiner og verktøi er omordnet for fremstilling av 6,5 mm. geværammunition. Da imidlertid saavel 10,15 mm. geværer som mitraljører fremdeles indgaar som dele av vor bevæbning har departementet av hensyn til supplering og efterforsyning av 10,15 mm. ammunition fundet det paakrævet at træffe forføjninger til gjenoptagelse av fabrikation av 10,15 mm. ammunition ved Raufoss. Hertil medgaar ifølge indkommet overslag kr. 250 000,00.

Desuten maa fremdeles regnes med prisstigninger og tilfældige utgifter der anslagsvis sættes til kr. 120 000,00.

Med den oversigt man nu har over heromhandlede anordninger vedrørende ammunitionsfabrikationen vil der saaledes ialt kræves ca. kr. 3 900 000,00.

Som foran nævnt er iaar bevilget kr. 1 000 000,00.

Departementet opfører for kommende termin kr. 1 500 000,00 som fortsat bevilling til omhandlede utvidelse av ammunitionsfabrikationen.

b. Ekstraordinær drift.

Kr. 6 000 000,00.

Med henvisning til hvad der er anført i st. prp. nr. 84 — 1916 side 16—17 angaaende krav om økning av mobiliseringsbeholdningene av ammunition saavel for det mobile som det stationære forsvar samt nødvendigheten av at anskaffe beholdninger av raamaterialer, maa departementet foreslaa en ekstraordinær driftsbevilling for Raufoss patronfabrik ogsaa for kommende termin.

Den første utvidelse av Raufoss vil være færdig i indeværende termin. Den 2den utvidelse vil i det væsentligste være færdig i kommende termin.

Under forutsætning av ordinær drift av Raufoss i terminen 1917—1918 med 1 skift à 8 timer vil der ifølge indkomne overslag med-

gaa mindst kr. 6 600 000,00 utover bevilgningen paa det ordinære budget.

For at bringe mobiliseringsbeholdningene av ammunition op til den av generalstaben og Kommanderende General foreslaaede størrelse saavel for det faste som det bevægelige forsvaret samt til oparbejdelse av ammunition for landvernsskyts og antiballonsskyts m. v. foruten til anskaffelse av raamaterialer opfører departementet for kommende termin kr. 6 000 000,00.

I betragtning av de nuværende og stadig økende priser er dette det mindste beløb som maa bevilges ifald det skal lykkes at opnaa nogen væsentlig økning av ammunitionsbeholdningene.

For haandvaabenammunitionens vedkommende maa foruten fortsat oparbejdelse for de tidligere organisationsmæssig opsatte avdelinger desuten tages i betragtning at der skal oparbejdes saadan ammunition ogsaa for de geværer (karabiner), mitraljoser og pistoler som kommer i tillæg ved opsætning av nye avdelinger.

For nævnte beløb vil kunne oparbejdes ca. 20 millioner geværpatroner og ca. 50 000 kanonskud (7,5 cm. ammunition eller andre kalibre i ekvivalente mængder).

Om nødvendig forudsættes at endel av beløpet kan anvendes til opførelse av magasiner for den oparbejdede ammunition.

c. Elektrisk staaovn og smipresseanlæg m. v.

Kr. 500 000,00.

For at bote paa landets staaovn i krig foreslaar den av dette departement nedsatte valseverkskommission at der træffes forberedelser til opsætning i krig av mindre elektriske staaovner ved enkelte herfor skikkede industrielle bedrifter.

Kommissionen foreslaar derhos at der straks opsættes en saadan ovn av typen Rennerfelt paa Raufoss av følgende grunde:

1. Det vil være av stor betydning for Raufoss at kunne producere sit staa selv.
2. Man vil derved faa erfaring med denne ovn og derhos erholde utdannet en ar-

beidsstok som i krig kan anvendes som formænd eller lignende ved nævnte improviserte staaalverksanlæg.

Handels- industri- og sjøfartskomiteen har sluttet sig til valseverkskommissionens forslag, hvilket følger som utrykt bilag, og hvortil henvises.

Generalfelttøimesteren, hvem sakens detaljbehandling har været overdraget, har fremsendt plan med overslag over utgiftene ved anlægget paa Raufoss.

Patronfabrikkens behov ved forcert drift efter 2den utvidelse anføres at ville være dækket ved en 3 tons Rennerfelts staaovn med en aarlig produktion av ca. 3 000 ton staa.

Generalfelttøimesteren foreslaar opsat 2 saadanne ovner for at ha en ovn i reserve ved indtrædende uheld eller ved omforing, saa man slipper at stoppe produktionen.

Kraft til staaovnene (800 hk.) oplyses at kunne faaes fra Lillehammer elektricitetsverk. Det anføres at kraften blir saa billig (kr. 26,50 pr. hk.) at staaalfremstillingen blir meget fordelagtig.

For videre bearbejdning av staalet maa Raufoss ha et mindre valseverk eller et smipresseanlæg.

Generalfelttøimesteren har anbefalt et saadant anlæg som absolut paakrævet, da det er liten mening i at fragte rujern og skrapjern til Raufoss og staa tilbake til en presse og saa emnene til Raufoss igjen.

Generalfelttøimesteren foreslaar alternativt:

a) 1 staaverk med to 3 tons ovner og to transformatoranlæg . . .	kr. 450 000,00
1 smipresseanlæg . . .	« 250 000,00

Sum kr. 700 000,00

b) 1 staaverk med to 3 tons ovner og et transformatoranlæg . . .	kr. 375 000,00
1 smipresseanlæg . . .	« 250 000,00

Sum kr. 625 000,00

Generalfelttøimesteren fremholder dog utrykkelig at et valseverk vilde være at foretrække for smipresseanlæg. Et valseverk anslaaes at koste ca. kr. 500 000,00.

Om bevilgning til hæren og marinen.

Departementet maa i det store og hele tat slutte sig til det av valseverkskommissionen, industrikomiteen og generalfelttøimesteren anførte. Det er av overmaade stor betydning at Raufoss kan fremstille sit staa selv, saa fabrikken blir uavhengig av en eventuel truende mangel paa staalmaterialer til projektilfabrikationen m. v.

Av budgetmæssige grunde finder man imidlertid for nærværende ikke at kunne foreslaa bevilget mere end til 1 staaovn med tilbehør samt til 1 smipresseanlæg, idet tilføies, at et valsverk for tiden vanskelig kan skaffes uten fra Tyskland (men ogsaa fra dette land har man erfaring for store vanskeligheter med eksporttilladelser m. v.).

Omkostningene efter nærværende forslag vil være:

1. Elektrisk staaovn 3 ton.	kr. 40 000,00
2. Transformator og elektrisk utstyr for samme med tilbehør.	« 65 000,00
3. Anskaffelse av elektrodokul og reservemateriale for ovens drift.	« 10 000,00
4. Diverse anskaffelser for smeltning	« 10 000,00
5. Nødvendige bygninger for anlægget	« 110 000,00
6. Administration og diverse	« 15 000,00
7. Hydraulisk smipresseanlæg	« 250 000,00

Tilsammen kr. 500 000,00
som foreslaaes bevilget.

d. Personal.

Som følge av de i indeværende termin foretagne utvidelser av driften ved Raufoss patronfabrik og krudtverk samt ved Kongsberg vaabenfabrik har det været nødvendig at øke personellet ved disse samt at foreta en midlertidig omordning av administrationen ved disse fabrikker.

Ved kongelig resolution av 18de august 1916 blev det derfor bestemt:

A. At statens kanonverksted henlægges til Kongsberg vaabenfabrik og lægges under samme overbestyrelse som vaabenfabrikken.

B. At Forsvarsdepartementet bemyndiges til at træffe nærmere bestemmelse om en midlertidig ordning av administrationen ved Raufoss patronfabrik og krudtverk samt Kongsberg vaabenfabrik overensstemmende med hvad der er anført i nærværende indstilling.

C. At merutgiftene ved den midlertidige ordning utredes av vedkommende driftsbevilgninger.

Gjenpart av den til grund for resolutionen liggende indstilling følger som trykt bilag nr. 1.

I henhold til denne bemyndigelse har departementet derefter under 2den september 1916 truffet nærmere bestemmelse om den midlertidige ordning av administrationen ved nævnte fabrikker.

Gjenpart av denne skrivelse følger som trykt bilag nr. 2.

Den under 2den september 1916 fastsatte midlertidige ordning har for Raufoss patronfabrik og krudtverks vedkommende vist sig at virke tilfredsstillende, hvorfor denne lægges til grund for nærværende forslag forsaavidt organisation og personel angaar.

Efter dette foreslaaes ansat ved fabrikken følgende personel:

1 direktør à	kr. 6 000,00
3 underdirektører à	« 4 000,00
1 hovedforvalter à	« 3 200,00
3 kontrolofficersaspiranter à.	« ¹⁾ 2 200,00
(mot nu 2 à kr. 1 460,00).	
1 sekretær	« 3 000,00
1 oververksmester	« 3 200,00
1 verksmester	« 2 600,00
1 støperimester	« 2 800,00
1 valsemester	« 2 800,00
1 regnskapsfører	« 3 000,00
1 bokholder	« 2 800,00
3 fyrverkere à	« 1 728,00

De opførte lønninger er de samme som enten nu er budgettert eller som midlertidig er fastsat av departementet. For imidlertid at faa besat stillingene som støperimester og valsemester ved det nye valseverk paa Raufoss med habile folk, har departementet

¹⁾ Heri indgaar kostgodtgjørelse under reiser, kurser og utdanning utenfor Raufoss.

Om bevilgning til hæren og marinen.

maattet ansætte disse med en aarlig løn av henholdsvis kr. 3 600,00 og kr. 3 000,00 samt frit hus, lys og brænde. Merutgiften — henholdsvis kr. 800,00 og kr. 200,00 samt frit hus, lys og brænde — foreslaaes indtil videre tilstaat den nuværende støperimester og valsemester som et personlig tillæg. Man vil foreslaa, at ovennævnte lønninger utbetales uforandret indtil spørsmålet om en ny lønsregulering for de her henhørende funktionærer er avgjort.

Direktøren kan nu være kaptein, major eller oberstløytnant.

Da det av hensyn til kontinuiteten i arbeidet vilde være ønskelig at faa beholde en som direktør skikket mand i stillingen ogsaa naar hans tur til avancement til oberst i sit vaaben kom, vil departementet foreslaa at han skal kunne avancere til oberst i stillingen.

I betragtning av stillingens store betydning finder departementet at innehaveren bør ha mindst majors grad. Man vil derfor foreslaa at direktøren skal være stabsofficer.

Hvad tillægget for kontrolofficersaspirantene angaar har departementet — for i det hele tat at faa aspirantstillingene besat — set sig nødsaget til at forhøie dette.

Herfor er nærmere redegjort under Kongsberg vaabenfabrik, hvortil henvises.

Av de forannævnte lønninger foreslaaes kun følgende opført paa budgettet:

Direktørens,
underdirektørens,
hovedforvalterens og
fyrverkernes.

Med de foran foreslaaede lønninger betegner dette en merutgift paa kr. 10 400,00.

Da antallet av det øvrige personel til enhver tid maa rette sig efter fabrikkationsvirksomhetens intensitet bør lønningene utredes av fabrikkens driftsbevilgning, men fikseres av Stortinget ved fastsettelsen av lønningsregulativet for hærens fabrikker. Departementet vil ta hensyn hertil i budgetforslaget for terminen 1918/19.

Av disse lønninger opføres nu paa det ordinære budgets kapitel 1:

2 kontrolofficersaspiranter . . .	kr.	2 920,00
1 verksmester	«	2 600,00
1 bokholder	«	2 000,00

Tilsammen kr. 7 520,00

som saaledes blir at overføre til driftsbevilgningen.

Kemikere, tegnere, formænd og kontorpersonale forøvrig forutsættes engagert efter behovet og lønningene utredet av driftsbevilgningen. Lønningene for dette personel forutsættes likeledes fastsat ved den ovenfor nævnte nye lønsregulering.

II. Kongsberg vaabenfabrik.

a. Ekstraordinær drift ved vaabenfabrikken (haandvaabenfabrikken).

Kr. 1 450 000,00.

Med henvisning til hvad der er anført i st. prp. nr. 84 — 1916 side 17 angaaende nødvendigheten av fortsat oparbeidelse av haandvaaben maa departementet ogsaa for kommende termin foreslaa en ekstraordinær driftsbevilgning ved Kongsberg vaabenfabrik (avdelingen for fabrikation av haandvaaben).

Der gjenstaar oparbeidelse og anskaffelse av geværer, karabiner, mitraljører og automatiske pistoler saavel for den nuværende opsætning som for reserveformationer og nyopsætninger hvorhos der maa oparbeides reserve. Den samlede utgift vil med de nuværende priser andra til ca. kr. 5 100 000,00.

Herav opfører departementet overensstemmende med generalfelttøimesterens forslag for kommende termin kr. 1 450 000,00.

For dette beløp forutsættes oparbeidet:

16 000 stk. 6,5 mm. geværer à kr. 60,00		
	kr.	960 000,00
100 stk. lette mitraljører m/14 à kr. 2 500,00	«	250 000,00
1000 stk. Colts pistoler à kr. 30,00	«	30 000,00

Om bevilgning til hæren og marinen.

Hertil kommer til assistanse av private verksteder (til oparbeidelse av forskjellige geværdeler m. v. for vaabenfabrikation)	kr. 200 000,00
Uforutset	« 10 000,00
	<hr/>
	kr. 1 450 000,00

b. Kanonverkstedet.

Kr. 350 000,00.

Under henvisning til st. prp. nr. 84 — 1916 side 18—19 og indst. LII A, 1916 skal departementet anføre at der efter sakens behandling i Stortinget blev undersøkt forskjellige alternativer for kanonverkstedets beliggenhet utenfor Kristiania. Paa grundlag av disse undersøkelser blev det bestemt at det skulde bygges paa Kongsberg (jfr. den paa side indtagne kgl. res. av 18de august 1916).

Det overslag som laa til grund for departementets forelæg i st. prp. nr. 84 — 1916 var imidlertid basert paa at kanonverkstedet skulde ligge i Kristiania.

Naar det skulde ligge utenfor Kristiania, maatte den oprindelige forutsatte ramme utvides, idet det maatte gjøres mere selvstændig og uavhengig av de private bedrifter av hensyn til de betraktelige transporter frem og tilbake som ellers vilde paaløpe. Verkstedets utstyr med maskiner maatte gjøres rikeligere, idet det fik flere operationer at utføre.

For kanonverkstedet er derfor utarbeidet nyt omkostningsoverslag, som viser en samlet utgift av kr. 1 000 000,00.

Overslaget stiller sig saaledes:

1. Bygninger og maskiner.

A. Montagehal, gløderi, smie, snekker- og malerverksted, magasin, kontorbygning, vaske- og spiserum med sanitære anlæg m. v.	kr. 338 600,00
B. Maskinanskaffelser	« 150 000,00
C. Løpekranter, glødeovn, hærdetank, metalmelteovn, gruber, betonghvælv for funktioneringsskytning, kloak- og vandledning	123 000,00

D. Diverse utgifter	kr. 13 000,00
E. Prisstigning og uforutset	« 75 400,00
	<hr/>
	kr. 700 000,00
2. Grundindkjøp og sidespor	« 100 000,00
3. Tilskud til Kongsberg kommunale elektricitetsverk for anlæg av høispændt kabel for transformator	« 12 000,00
4. Presseverksanlæg	« 160 000,00
5. Tilfældige utgifter	« 28 000,00
	<hr/>
Tilsammen	kr. 1 000 000,00

Merutgiften har foruten det ovenfor anførte sin grund i de overordentlig sterke prisstigninger samt i at det er fundet nødvendig at opføre et presseverksanlæg for at gjøre kanonverkstedet uavhengig med hensyn til utsmining av emnene.

Ved Kongsberg er anlæg av sidespor nødvendig. Dette vil efter jernbanens overslag komme paa ca kr. 50 000,00.

Ifjor er bevilget til kanonverkstedet kr. 250 000,00. Der gjenstaar altsaa kr. 750 000,00.

Departementet foreslaar ved nærværende anledning bevilget kr. 350 000,00, idet man forbeholder sig i et senere budgetforslag at opta forslag om restbevilgning.

Det bemerkes, at byggearbeidene paagaar og at maskiner i alt væsentlig er bestilt.

c. Driftsbevilgning til kanonverkstedet.

Kr. 200 000,00.

Under forutsætning av at maskiner faaes til forutsat og omkontrahert tid skulde kanonverkstedet for en væsentlig del komme i drift i kommende budgetaar.

Vaabenfabrikken med tilslutning av generalfelttoimesteren opfører kr. 260 000,00 til driftsbevilgning for kanonverkstedet (inklusive kr. 20 000,00 til bygningsskat, bygningers vedlikehold, vandavgift etc.)

Departementet foreslaar som driftsbevilgning bevilget kr. 200 000,00 i anledning av fabrikation av skyts som er besluttet an-

Om bevilgning til hæren og marinen.

skaffet indenlands, idet der regnes med noget tilskud fra tidligere bevilgninger til skytsanskaffelser.

Av driftsbevilgningen skal bl. a. utredes utgiftene til løn til funktionærer og arbeidere. Der vil det første aar utkræves 50—70 arbeidere.

Vaabenfabrikkens direktør har underhaanden uttalt at særlig det første aar med alle nyanskaffelser av verktoy vil kr. 200 000,00 bli knapt, men departementet har av budgetmæssige grunde ikke kunnet opføre mere.

d. Personel.

Ogsaa ved Kongsberg vaabenfabrik med tilhørende kanonverksted er virksomheten i den grad utvidet at personellet maa økes.

Angaaende den midlertidige ordning av administrationen ved her omhandlede fabrikker henvises til den foran omhandlede kongelige resolution av 18de august 1916 og departementets skrivelse av 2den september næstefter.

Ogsaa her har den midlertidig fastsatte ordning vist sig at virke tilfredsstillende, hvorfor den foreslaaes fastsat som endelig.

Efter dette foreslaaes ansat ved fabrikkens følgende personel:

1 direktør à	kr.	6 000,00
3 underdirektører à	«	4 000,00
1 hovedforvalter à	«	3 200,00
3 kontrolofficersaspiranter à	«	1) 2 200,00
(mot nu 2 à kr. 1 460,00).		
1 driftsassistent	«	3 600,00
1 sekretær	«	3 000,00
3 maskinmestre, mot nu 1 à	«	3 200,00
1 underrustmester	«	2 800,00
1 undermaskinmester	«	2 400,00
2 underforvaltere à	«	2 400,00
1 bokholder à	«	2 800,00

Som ved Raufoss patronfabrik og krudtverk foreslaaes direktøren at skulde være stabsofficer.

De opførte lønninger er de samme som midlertidig er fastsat av departementet. Som for Raufoss's vedkommende vil man foreslaa,

at disse lønninger utbetales uforandret indtil spørsmålet om en ny lønsregulering for de herhenhørende funktionærer er avgjort.

Hvad kontrolofficersaspirantenes tillæg angaar skal anføres følgende:

Da det har vist sig umulig at faa besat stillingen som kontrolofficersaspirant ved Kongsberg vaabenfabrik med den nu bevilgede godtgjørelse av kr. 4,00 pr. dag, har departementet under 3dje februar 1917 anmodet generalfelttøimesteren om at kundgjøre stillingen paanyt med en godtgjørelse svarende til kostgodtgjørelse uten nattillæg under utdannelsen paa Kongsberg samt under tjenestereiser, kurser og utdanning utenfor Kongsberg kostgodtgjørelse med nattillæg.

Paa samme maate er aspirantene ved kanonkontrollen og Raufoss patronfabrik og krudtverk tilstaaet kostgodtgjørelse med nattillæg under tjenestereiser, kurser og utdanning utenfor vedkommende standkvarter. Under tjenesten i standkvarteret oppebærer de kun inkommanderingstillæg.

I likhet med hvad der er foreslaaet for Raufoss patronfabrik og krudtverk, bør her kun opføres følgende lønninger under budgettets 1ste kapitel:

Direktørens, underdirektørens og hovedforvalterens.

Det øvrige personels avlønning bør utredes av fabrikkens driftsbevilgning da de samme grunde gjør sig gjældende her som ved Raufoss.

Likeledes finder departementet at lægehonoraret bør utredes av driftsbevilgningen.

Av de foran opførte beløp, som bør utredes av driftsbevilgningen, er nu følgende opført under budgettets 1ste kapitel:

2 kontrolofficersaspiranter à kr. 1 460,00	kr.	2 920,00
1 maskinmester	«	3 000,00
1 underrustmester	«	2 400,00
1 bokholder	«	2 000,00
Lægehonorar ved vaabenfabrikken	«	1 200,00

Tilsammen kr. 11 520,00

De foran foreslaaede nyansettelser og lønsreguleringer, som er forutsat utredet av

1) Heri indgaar kostgodtgjørelse med nattillæg under reiser, kurser og utdanning utenfor Kongsberg.

Om bevilgning til hæren og marinen.

hærbudgettets 1ste kapitel bevirker en mer-
utgift av kr. 10 000,00.

III. Antiballonkyts.

Kr. 300 000,00.

Kommanderende General og generalstaben har foreslaat et nærmere angit antal antiballonkanoner for felthæren, fæstningene, byene Kristiania og Trondhjem samt for hærens fabrikker.

Departementet har i betragtning herav under den nuværende situation fundet det paakrævet at bestille i England og Frankrike tilsammen 21 antiballonkanoner med ammunition og øvrig utstyr. Av disse kanoner er 10 for fast montering og 11 mobile. (Kfr. St. med. nr. 13, 1917 side 31).

Forsøk paa at faa antiballonkanoner fra Amerika har endnu ikke git noget positivt resultat.

Ifjor er overensstemmende med departementets forslag bevilget kr. 300 000,00 til antiballonkanoner for fæstningsartilleriet (jfr. st. prp. nr. 84, 1916, side 9). Herfor var paaregnet anskaffet ved hjemmefabrikation indtil 10 stk. 7,5 cm. kanoner (uten ammunition).

Der opføres ved nærværende anledning kr. 300 000,00 som fortsat bevilgning. Man paaregner at der for beløpet kan skaffes yderligere 10 antiballonkanoner med tilbehør (uten ammunition), idet man forutsætter at de anskaffes enten fra utlandet eller ved hjemmefabrikation efter departementets nærmere bestemmelse.

IV. Haandgranater.

Kr. 200 000,00.

Departementet har approbert til bruk for vor hær som offensiv haandgranat type N. W. A. og som defensiv haandgranat en modifikation av denne, N. W. A.2.

Der er truffet anordninger for massefabrikation av disse to haandgranater ved private verksteder og departementet har av hensyn til dette spørsmåls store betydning for vor krigsberedskap approbert anskaffelse av et parti N. W. A. samt av et mindre antal N. W. A.2.

Der er endvidere truffet forberedende anordninger for anskaffelser og opsætning av massefabrikation av den saakaldte diskosgranat, som antagelig vil bli approbert til bruk for hæren som defensiv granat.

Tidligere har været forutsat at utgifter til anskaffelse av haandgranater skulde utredes av driftsbevilgningen til Raufoss patronfabrik.

Det har imidlertid været nødvendig paa grund av patronfabrikkens mange andre opgaver at frita den for dette arbeide og det er nu som foran nævnt lykkedes at faa opsat fabrikation ved private verksteder. Departementet finder under disse omstændigheter at bevilgning til haandgranater opføres som egen post uavhengig av bevilgningen til patronfabrikken.

Til anskaffelse av haandgranater foreslaes bevilget kr. 200 000,00, idet alene budgetmæssige hensyn har hindret opførelse av et større beløp i dette øiemed.

V. Arsenalene.

a. Verksteder.

Kr. 100 000,00.

Foranlediget ved en forestilling fra generalfelttøimesteren av 27de november 1915 har generalstaben med tilslutning av Kommanderende General foreslaat at der paany etableres regelmæssig verkstedsdrift ved arsenalene, særlig av hensyn til mobiliseringsberedskapet, men ogsaa av hensyn til vedlikeholdet av avdelingenes materiel og vaaben, samt oparbeidelse av utrustningssaker m. v. som dels kræves til erstatning av kasserte og tapte saadanne ved avdelingene, dels til reservemateriel av forskjellig slags.

Arsenalene maa nemlig være saaledes utstyrt med personel, verkstedsrum, maskiner, verktøi og materialer etc., at de i krig ved samarbeide med private verksteder kan besørge reparationer m. v. av avdelingenes materiel samt forarbeide forskjellige utrustnings- og reservesaker for avdelingenes efterforsyning.

For ved mobilisering straks at kunne gaa igang med dette arbeide maa arsenalene

allerede i fred ha et for denne virksomhet avpasset verksted med fornødent inventar.

Disse verksteder vil man ha fuld anvendelse for ogsaa i fred, dels ved utførelse av reparationer og kompletteringer av avdelingenes materiel og vaaben, dels ved at oparbeide utrustningssaker til erstatning av tapte eller kasserte saadanne samt ved at oparbeide reserve av saadanne.

Verkstedene kunde ogsaa i tilfælde overta arbeide for private.

Der vil i denne anledning være nødvendig foruten ordinære driftsbevilgninger at utstyre arsenalene med endel verkstedsrum utover hvad der nu haves.

Generalfelttøimesteren anslaar utgiftene ved de nødvendige byggearbeider saaledes:

Ved Trondhjems arsenal	ca. kr. 13 000,00
« Bergens —	« 30 000,00
« Kristiansands —	« 20 000,00
« Nord-Norges —	« 20 000,00
	<hr/>
	Sum kr. 83 000,00

hvilket beløp av hensyn til de stadige prisstigninger maa forhøies til . . . . . « 100 000,00

Departementet foreslaar, at der bevilges kr. 100 000,00 i heromhandlede øiemed.

b. Driftsbevilgninger.

Til arsenalenes drift foreslaar departementet at der til prøve bevilges følgende beløp for kommende budgettermin:

Til hovedarsenalet	kr. 10 000,00
« hvert av de 4 utenbys arsenaler kr. 5 000,00	« 20 000,00

idet det er forutsætningen at det nødvendige personale engageres og lønnes av driftsbevilgningene.

c. Personel.

Nord-Norges arsenal.

Som omtalt i st. prp. nr. 84 (1916) side 20 har departementet midlertidig truffet en provisorisk ordning ved leie av magasinene m. v. for arsenalet i 6te division eller Nord-

Norges arsenal som dets offisielle navn nu er.

Samtidig er arsenalsforvalterstillingen midlertidig besat og stillingen avlønnet som for de øvrige arsenalsforvaltere bestemt med et tillæg av kr. 400,00 i Nordlandstillæg samt fri bolig, lys og brænde.

Det nødvendige personel forøvrig er tillatt engagert.

Utgiftene utredes av de til nøytralitetsvernet bevilgede midler.

Departementet foreslaar at Nord-Norges arsenal fra 1ste juli 1917 opsættes med følgende personel:

1 arsenalsforvalter	kr. 2 400,00
1 Nordlands-tillæg	« 400,00
1 fyrverker, kommandersersjant, garnisonerende	« 1 728,00
1 Nordlands-tillæg	« 100,00
1 opsynsmand	« 360,00
2 haandrækningsmænd à kr. 1 200,00	« 2 400,00

Tilsammen kr. 7 388,00

Arsenalsforvalteren foreslaaes derhos tilstaat fri bolig, lys og brænde.

VI. Industriens krigsmobilisering og anskaffelse av materialbeholdninger.

Kr. 1 000 000,00.

For indeværende termin er bevilget kr. 1 000 000,00 til industriens krigsmobilisering og anskaffelse av materialbeholdninger.

Idet henvises til hvad der om dette spørsmål er anført i st. prp. nr. 84 — 1916, side 17—18, skal departementet anføre at man finder det uomgjængelig nødvendig at der ogsaa iaar gives en større bevilgning til forberedelse av den civile industris deltagelse i tilvirkning av materiel for forsvaret samt til anskaffelse av raamaterialer m. v.

Som anført i st. prp. 84 — 1916 hører til en effektiv forberedelse av industriens krigsmobilisering anskaffelse og lagring av raamaterialbeholdninger saavel for hæren som for de private fabrikker.

Det er likeledes av den allerstørste betydning for industriens utnyttelse under en

krig at der allerede i fred etableres prøvefabrikation og prøveleveranser fra de enkelte fabrikker, saa disse faar noget kjendskap til den produktion de under krig vil bli paalagt.

Departementet opfører derfor samme beløb som ifjor kr. 1 000 000,00 i ovenomhandlede øiemed.

VII. Utvidelse av Hamar jernstøperi og mekaniske verksted.

Som bekjendt er det forutsætningen at der til den anden utvidelse av ammunitionsfabrikationen knyttes assistanse av private fabrikker (verksteder).

Der har været ført forhandlinger med flere saadanne verksteder i omhandlede øiemed uten at det har lyktes at opnaa antagelige betingelser. Enkelte fabrikker viser overhodet ingen tilbøielighet til at la sig engagere med heromhandlede fabrikation.

Imidlertid har for nogen tid siden Hamar jernstøperi og mekaniske verksted indgaat en overenskomst om at utvide sin bedrift saaledes, at man der ved forcert drift kan opnaa en kapacitet av 1 200 stk. 7,5 cm. kanonprojektiler pr. døgn (eller ækvivalente mængder av andre kalibre) indtil mindst 15 cm. kaliber.

Utvidelsen omfatter bl. a. anlæg av elektrisk staalsmelteverk for fremstilling av 5 ton staal pr. døgn samt utvidelse av presseverksanlægget (anlæg av nyt projektilpresseverk) med kapacitet ca. 45 stk. 7,5 cm. projektiler eller ca. 25 stk. 15 cm. projektiler pr. time).

Herfor har firmaet forlangt bl. a. et rentefrit laan paa kr. 200 000,00, som tilbakebetales med 10 pct. avdrag av de bestillinger som Hamar jernstøperi fremtidig faar av staten (militærvæsenet samt de civile etater).

Firmaet forlangte avgjørelse straks bl. a. av hensyn til at anbudsfristen paa materiel til denne utvidelse var meget begrænset samt av hensyn til at det idetheletat var vanskelig at skaffe dette materiel inden rimelig tid under den nuværende situation.

Departementet fandt derfor at maatte approbere kontrakt med Hamar jernstøperi og mekaniske verksted vedrørende fabrikation av omhandlede ammunition bl. a.

paa betingelse om et rentefrit laan av staten som foran anført.

Gjenpart av kontrakten medfølger som uttrykt bilag.

VIII. Kanonkontrollen.

Overensstemmende med generalfelttøimesterens forslag opfører departementet følgende nye stillinger ved kanonkontrollen som følge av den økede virksomhet ved samme:

1 assistentofficer, garnisonerende kaptein, istedenfor indbeordret.		
Merutgift kr. 4 000,00 ÷ kr.		
1 460,00	kr.	2 540,00
2 premierløytnanter under utdannelse à kr. 2 200,00 ¹⁾ mot nu 1 à kr. 1 800,00. Merutgift	«	2 600,00
1 kommandersersjant	«	1 728,00
1 assistent	«	1 600,00
1 kemiker	«	3 000,00

Kanonkontrollørens løn foreslaaes fra 1ste juli 1917 opført med kr. 5 400,00, paa grund av det med stillingen forbundne store arbeide og ansvar.

Merutgiften ved dette forslag blir kr. 12 068,00 aarlig.

IX. Generalfelttøimesteren med stab.

Den sterkt økede virksomhet i artilleriets tekniske fællesetat har i høi grad øket arbeidsmengden ved generalfelttøimesterens stab, saaledes at en utvidelse av denne nu er blit uomgjængelig nødvendig.

Av de av generalfelttøimesteren foreslaaede nye stillinger opfører departementet følgende:

1 kaptein, garnisonerende	kr.	4 000,00
1 assistent	«	2 200,00
(Opført i st. prp. nr. 85, 1916).		
1 assistent — dame	«	1 600,00
1 kontorist	«	2 000,00
(Opført i st. prp. nr. 85, 1916).		

¹⁾ Heri indgaar kostgodtgjørelse med nattillæg under reiser, kurser og utdannelse utenfor standkvarteret.

Den i budgettet nu opførte garnisonerende sersjant forutsættes erstattet med den ovenfor opførte kontorist. Derved fragaar lønnen for den garnisonerende sersjant kr. 1486,00.

Desuten finder departementet — uanset den forestaaende lønsregulering for statens tjenestemænd — at maatte foreslaa generalfelttoimesterens løn hævet til kr. 7200,00 og generalmajors avlønning. Hvad graden for generalfelttoimesteren angaar finder departementet at burde avvænte Stortingets avgjørelse av forslaget om generalmajors grad for sanitetschefen, idet generalfelttoimesteren, likesom generalintendanten, bør sidestilles med sanitetschefen ogsaa hvad graden angaar.

Hvad generalfelttoimesterens stabchef angaar henholder man sig til hvad der er anført i st. prp. nr. 85, 1916. Dog finder man han bør ha stabsofficers grad og benævnes underfelttoimester istedenfor stabchef, netop fordi han er generalfelttoimesterens stedfortræder i dennes fravær.

De samlede merutgifter ved generalfelttoimesteren med stab beløper sig efter foranstaaende til kr. 9914,00 aarlig.

X. Alderstillæg.

I departementets forannævnte skrivelse av 2den september 1916 er forutsat, at spørsmålet om alderstillæg for den tekniske fællesetats funktionærer vil bli forelagt Stortinget.

Departementet gaar ut fra, at dette spørsmål vil bli behandlet i forbindelse med ny lønsregulering.

XI. Utskrivning av vernepligtige til artilleriets tekniske fællesetat.

1. Utdannelse av ulønnede officerer.

Kommanderende General har under 7de mars 1916 oversendt til departementet generalstabens forslag av 5te februar næstfor angaaende blandt andet utdannelse av ulønnede officerer til artilleriets tekniske fællesetat.

Generalstaben foreslaar at man tar folk med bedst mulig teknisk utdannelse — f. eks. fra Norges tekniske høiskole eller lignende — og lar dem — efter gjennomgaaelsen av en rekruttskole ved feltartilleriet — utdannes ved

artilleriets tekniske fællesetat i et sammenhengende kursus paa 7 maaneder, hvorefter de som tilfredsstillende har gjennomgaaet kurset kan bli beskikket til ulønnede officerer. Disse indkaldes til repetitionsovelser i 30 dage f. eks. hvert andet aar ialt 4 gange.

Kommanderende General slutter sig hertil, idet dog ogsaa gjennomgaaelse av rekruttskole ved infanteriet eller feltartilleriet maa være tilstrækkelig for deres militære utdannelses skyld. Dog bør de herunder delta i reservebefalsutdannelsen.

Departementet slutter sig til forslaget om at der bør utdannes ulønnede officerer til artilleriets tekniske fællesetat.

Dog bør uttagningen hertil ske ved utskrivning, fortrinsvis blandt dertil villige hjelpedygtige vernepligtige med eksamen fra Norges tekniske høiskole eller anden teknisk høiskole.

De saaledes utskrevne bør paalægges tjenestepligt i samme antal dage som de øvrige befalelever fra Norges tekniske høiskole, nemlig f. t. 355 dage, hvilke foreslaaes avtjent saaledes:

100 dages soldatutdannelse + 60 dages underbefalsutdannelse ved fæstningsartilleriet.

195 dages utdannelse ved artilleriets tekniske fællesetat.

Efter gjennomgaaelsen av det 60 dages underbefalskursus beskikkes de dertil skikkede til utskrevne korporaler og

etter gjennomgaaelsen av de 195 dage til utskrevne sersjanter.

Derefter kan de dertil skikkede bli beskikket som ulønnede sekondløytnanter i artilleriets tekniske fællesetat mot at tjenstgjøre yderligere i 60 dage.

For yderligere at kunne avancere til premierløytnant maa vedkommende paata sig forpligtelse til at tjenstgjøre yderligere i 60 dage.

Under utdannelsen ved fællesetaten avlønnes elevene som for elever av pelotonførerkursene bestemt.

2. Utdannelse av vernepligtige.

a. Ved hovedarsenalet

foreslaaes der av generalfelttoimesteren aarlig utdannet 3 mekaniske arbeidere og 2 instrumentmakere.

Om bevilgning til hæren og marinen.

For snarest at faa dækket behovet foreslaaes der første gang utskrevet 6 mekaniske arbeidere og 4 instrumentmakere.

Departementet slutter sig likeledes til forslaget om utskrivning av omhandlede mekaniske arbeidere og instrumentmakere til hovedarsenalet.

Disse foreslaaes avgjøre sin fredstjeneste ved 9 maaneders sammenhengende tjeneste ved hovedarsenalet, idet dog 18 dage avtjenes som rekruttskole efter Kommanderende Generals nærmere bestemmelse.

b. Raufoss patronfabrik og kanonkontrollen.

Til kontrol og mottagelse av al den ammunition, som skal fabrikeres under krig, tiltrænges der flere kontrollører end der vil kunne stilles til disposition.

Kontrollen av den ammunition, som Raufoss patronfabrik lager, kan utføres ved fabrikkens egne folk.

For kontrol av ammunitionsdeler, fabrikkert ved private verksteder, kræves utskrevne folk med spesiell teknisk forutdannelse. Den nødvendige spesialutdannelse maa gives av patronfabrikken.

Med patronfabrikkens produktion efter den nu stedfundne utvidelse, som er basert paa et forbruk av 2 250 kg. ballistit pr. døgn, tiltrænges 2 mekanikere og 1 kemiker eller laborant.

Til kanonkontrollen kræves 18 mand, med en utdannelse av 5 pr. aar.

Departementet foreslaar, at dette personel skaffes ved utskrivning av vernepliktige med den nødvendige fagkundskap. Man finder dog ikke, at der bør være en aarlig fast utskrivning av disse kontrollører, men at der efter Forsvarsdepartementets nærmere bestemmelse utskrives saa mange, at behovet dækkes.

De utskrevne kontrollører foreslaaes at avtjene sin fredstjeneste ved 9 maaneders sammenhengende tjeneste, o: samme tjeneste som for tiden er bestemt for garnisonsavdelingene paa befæstningene. Herav avtjenes 18 dage som rekruttskole efter Kommanderende Generals nærmere bestemmelse. De av dem, som har utdannelse som kvalifiserer til gjennomgaaelse av pelotonførerkursus, indkaldes i

3 repetitionsøvelser à 30 dage, nemlig i 2det, 3dje og 7de tjenesteaar.

Tjenesten utføres ved Raufoss patronfabrik eller ved kanonkontrollen efter generalfelttøimesterens nærmere bestemmelse. Herunder forutsættes de git den nødvendige soldatutdannelse.

Efter avsluttet kursus foreslaaes de av generalfelttøimesteren beskikket til utskrevne sersjanter med adgang til videre avancement paa samme maate som for befelselever forevrig bestemt.

Utgiftene foreslaaes postert med $\frac{1}{3}$ paa bevilgningen til infanteriets rekruttskoler og med $\frac{2}{3}$ paa infanteriets linjesamlinger.

Det bemerkes, at departementet i 1916 har latt avholde kurser til utdannelse som kontrollører for

12 mand til kanonkontrollen og
2 — « Raufoss patronfabrik.

Til disse kurser blev indkaldt dertil vilige mandskaper i et dagantal, som svarte til deres resterende fredstjeneste.

Lignende kursus er bestemt avholdt i 1917 for

12 mand til kanonkontrollen,
6 — « Raufoss patronfabrik og
4 — « haandgranatfabrikationen.

Utgiftene ved det sidste kursus utredes som for infanteriets rekruttskoler i 1917 bestemt.

II. Infanteriet.

Anskaffelser m. v. titel 2 (paa det ekstraordinære statsbudget):

Kr. 810 000,00.

a. Utstyr for mitraljører.

Kr. 300 000,00.

For indeværende termin er bevilget kr. 100 000,00 til utstyr for mitraljører. Beløpet er anvendt væsentlig til anskaffelse av kløvutstyr og sæletøi. (Kfr. st. prp. nr. 84, 1916 side 3). Bevilgningen var forutsat at strække til for utstyr til de 150 mitraljører som oparbeides ved Kongsberg vaabenfabrik i budgetterminen 1916—1917. Dette har imid-

Om bevilgning til hæren og marinen.

lertid ikke kunnet holde stik paa grund av de voldsomme prisstigninger, der har gaat like op til omkring 100 pct. Foruten til nævnte 150 mitraljører har departementet ogsaa maattet iverksætte anskaffelse av utstyr og sæletøi til endel gavemitraljører samt sæletøi med tilbehør til infanterimitraljøsepelotonernes utskrevne kjærrer der hittil har manglet sæletøi. Der er saaledes vedrørende materiel, anskaffet til og med terminen 1916—1917, bestemt oparbejdet ialt:

Kløvutstyr for 100 grupper à 2 mitraljører og sæletøi   150   — — —

til et samlet beløb av ca. kr. 230 000,00 d. v. s. kr. 130 000,00 mer end bevilget for indeværende termin.

For kommende termin vil der til kløvutstyr og sæletøi for de 150 mitraljører som forutsættes oparbejdet ved Kongsberg vaabenfabrik i budgetterminen 1917—1918 ifølge indkomne overslag medgaa ca. kr. 170 000,00.

Da det viser sig at det tar forholdsvis lang tid at faa disse bestillinger effektuert og da priserne stadig stiger, har departementet fundet at maatte gi ordre til anskaffelse av utstyr ogsaa for disse sidstnævnte mitraljører.

I henhold til hvad foran er anført opfører departementet under nærværende post tilsammen kr. 300 000,00.

b. Komplettering av 6te divisions kjærremateriel.

Kr. 25 000,00.

Paa grund av vanskelighetene ved at skaffe brukbart kjærremateriel ved utskrivning i divisionsdistriktet blev der oprindelig stillet krav paa kr. 135 000,00 til utskiftning med reglementerte modeller av de ved krigsopsætningen rekvirerte kjøretøier.

For indeværende termin er overensstemmende med forslag i st. prp. nr. 84 — 1916 side 4 bevilget kr. 50 000,00 for paabegyndelse av denne utskiftning.

Av budgetmæssige hensyn opfører departementet for kommende termin kun kr. 25 000,00 til fortsat anskaffelse av reglementerte kjøretøier til utskiftning av de utskrevne. For dette beløb samt den ifjor

givne bevilgning paa kr. 50 000,00 — tilsammen kr. 75 000,00 — vil faaes 125 reglementerte kjærrer (vogner) som allerede er kontrahert.

c. Avstandsmaalere.

Kr. 25 000,00.

Som anført i departementets redegjørelse til kap. 7, tit. 16 vedrørende det ordinære budget for 1917—1918 mangler feltavdelingene endnu for en stor del avstandsmaalere, idet der for tiden herav kun haves i det hele 64 stkr. eller omtrent 1 pr. infanteribataljon av linjen samt endel til mitraljøreavdelingene. Foruten at dække nævnte mangler trænges endel til reserveavdelinger og nyopsætninger samt endel i reserve (ved depotene).

For infanteriet er antat typen Barr & Stroud. Denne avstandsmaaler har imidlertid ikke været at faa siden krigen brøt ut.

Man gjør forsøk paa at skaffe avstandsmaalere fra andre utenlandske firmaer.

Av budgetmæssige hensyn opfører departementet for kommende termin kun kr. 25 000,00 til fortsat anskaffelse av avstandsmaalere. For dette beløb paaregnes indkjøpt ca. 20 stkr.

d. Haandkikkerter.

Kr. 50 000,00.

I henhold til Kommanderende Generals sidst fremsatte krav og overensstemmende med hvad der er anført i departementets redegjørelse til kap. 7, tit. 16 paa det ordinære budget for 1917—1918 mangler endnu vore feltavdelinger haandkikkerter i stor utstrækning foruten at der maa anskaffes kikkerter til reserveformationer, til nyopsætninger, til landvernsavdelingene samt noget i reserve (ved depotene).

Under krigen er der anskaffet fra Tyskland 1150 haandkikkerter for infanteriet. Desuten er bestilt — og ogsaa betalt — i Tyskland 244 kikkerter til kavaleriet. Disse har i længere tid ligget færdige fra fabrikken til forsendelse uten at det har været mulig at faa dem hjem trods gjentagne henstillinger.

Der har den hele tid paagaat undersøkelser om at faa kikkerter ogsaa fra andre

Om bevilgning til hæren og marinen.

lande. Efter de sidst mottagne meddelelser er der haab om at faa kikkerter fra Frankrike (muligens ogsaa fra England).

Til fortsat anskaffelse av haandkikkerter opfører departementet for kommende termin kr. 50 000,00. For dette beløb paa-regnes anskaffet ca. 400 stkr.

e. Skyttergravsperiskoper.

Kr. 10 000,00.

Den nuværende krig har vist at skyttergravsperiskoper er nødvendige ved ildgivnings-, observations- og vakttjenesten i skyttergravene.

Kommanderende general (generalstaben) har fremsat krav om at ogsaa vore avdelinger utstyres med periskoper.

Av de til nøytralitetsvernet bevilgede midler er besluttet anskaffet 150 og av andre bevilgninger 60 stkr., tilsammen 210 stykker av en meget enkel engelsk model.

Departementet opfører her kr. 10 000,00 til skyttergravsperiskoper, for hvilket beløb der paa-regnes anskaffet ca. 500 stkr.

f. Skansetøi for infanteriet.

Kr. 50 000,00.

Erfaringer fra den nu paagaaende krig har vist, at saavel under stillings- som under angrepskamp spiller bruken av skansetøiet en stor rolle. I de krigførende lande er derfor som regel alle menige stridende av infanteriet tildelt et redskap. Ogsaa for vor hær vil det være nødvendig at anskaffe skansetøi i saadan utstrækning.

Overensstemmende med departementets forslag i st. prp. nr. 84, 1916 er av Stortinget for indeværende termin bevilget kr. 50 000,00. For dette beløb er anskaffet ca. 15 000 stykker skansetøi, hvorhos massefabrikation i tilfælde av krig delvis er forberedt.

Departementet foreslaar til fortsat anskaffelse av skansetøi og til videre forberedelse av massefabrikation bevilget kr. 50 000,00 for kommende termin. For dette beløb vil man antagelig kunne erholde ca. 15 000 stykker skansetøi.

g. Lyskastere for infanteriet.

Kr. 50 000,00.

Overensstemmende med departementets forslag i st. prp. nr. 84, 1916 er av Stortinget for indeværende termin bevilget kr. 25 000,00 til anskaffelse av bærbare lyskastere for infanteriet. Til disposition i heromhandlede oie-med har man desuten hat et beløb paa kr. 30 000,00, skjænket av private (ikke kr. 40 000,00 som nævnt i st. prp. nr. 84, 1916).

For det saaledes disponible beløb kr. 55 000,00 hadde man oprindelig tænkt at skulle faa anskaffet en lyskastergruppe à 2 lyskastere med tilbehør pr. regiment, altsaa 16 grupper i det hele.

Siden departementets forslag i ovennævnte proposition har imidlertid priserne paa lyskastermateriel steget betraktelig, hvorfor man for det disponible beløb kun har faat anskaffet 12 lyskastergrupper med tilbehør.

Det endelige utstyr med lyskastermateriel for infanteriet er overensstemmende med forslag fra Kommanderende General og Generalinspektøren for infanteriet forutsat at skulle være 1 gruppe pr. bataljon, eller ialt 54. Herav gjenstaar at gi bevilgning til 42 lyskastergrupper. Utgifterne til denne anskaffelse kan med de nuværedne priser anslaaes til ca. kr. 5 000,00 pr. gruppe, eller tilsammen ca. kr. 210 000,00.

Herav foreslaar departementet ved nærværende anledning bevilget kr. 50 000,00 for hvilket beløb der vil kunne anskaffes 10 lyskastergrupper.

h. Telefonmateriel.

Kr. 250 000,00.

Overensstemmende med departementets forslag i st. prp. nr. 84, 1916 er av Stortinget for indeværende termin bevilget kr. 50 000,00 til anskaffelse av felttelefonmateriel. For dette beløb er anskaffet reservemateriel som kabel, elektriske elementer, kabelvindere etc. for de nu opsatte avdelinger samt telefonmateriel for nyopsættendes linjeavdelinger.

For reserve- og landvernsavdelingernes optræden i krig er det nødvendig at disse

Om bevilgning til hæren og marinen.

har et fornødent utstyr med felttelefonmateriel i likhet med linjens avdelinger. Krigens erfaringer har vist, at en hurtig og sikker forbindelse mellem de høiere chefer og de dem underlagte avdelinger saavel som mellem de forskjellige opererende avdelinger sætter meget store krav til avdelingernes utstyr med telefonmateriel. Telefonen har vist sig som det viktigste forbindelsesmiddel saavel mellem de i kamp værende avdelinger som ogsaa inden den enkelte avdeling.

Vore depotavdelinger maa desuten i fornøden utstrækning utstyres med telefonmateriel saa at soldaterne her kan gives øvelse i telefonmateriellets anvendelse.

Endelig er det nødvendig for samtlige avdelinger at ha en reservebeholdning til supplerings av tapt materiel i en krigs første dage — indtil massefabrikation av telefonmateriel, som er planlagt i fred, kan komme i orden.

Departementet anser det av den største betydning at samtlige infanteriavdelinger snarest utstyres med det nødvendige telefonmateriel.

I henhold til Generalstabens skrivelse av 13de september 1915 er behovet ialt 724 sæt. Herav haves nu 350.

Departementet opfører for kommende termin kr. 250 000,00 til fortsat anskaffelse av telefonmateriel, hvorfor er tænkt anskaffet ca. 330 sæt telefonapparater med tilbehør og reserveutstyr for reserve-, landverns- og depotavdelinger.

i. Signallanterner for infanteriet.

Kr. 50 000,00.

For indeværende termin er av Stortinget overensstemmende med departementets forslag i st. prp. nr. 84, 1916 bevilget kr. 40 000,00 til anskaffelse av signallanterner for infanteriet.

For dette beløp var tænkt anskaffet ca. 250 lanterner eller ca. 5 pr. linjebataljon.

Det har imidlertid lykkedes at konstruere en billigere lygt end oprindelig forutsat, saaledes at man for den i indeværende termin givne bevilgning er sat istand til at anskaffe ca. 630 signallygter av indenlandsk fabrikat.

Til infanteriets linje-, reserve- og landvernsavdelinger tiltrænges ca. 1 200 signallygter beregnet efter 2 stykker pr. kompani og likestillet avdeling. Hertil bør — paa grund av forholdsvis stor avgang saavel under fredsovelser som i krig — haves en reservebeholdning paa ca. 200 lygter, hvorved der ialt skulde gjenstaa at anskaffe ca. 800 lygter. Ogsaa denne anskaffelse vil kunne iverksettes indenlands, hvorhos fabrikationen vil bli søgt opsat saaledes, at en massefabrikation kan iverksettes ved mobilisering.

Departementet foreslaar bevilget kr. 50 000,00 i heromhandlede øiemed. Herved vil infanteriets behov helt kunne dækkes.

III. Feltartilleriet.

Anskaffelser m. v. titel 3 (paa det ekstraordinære statsbudget):

Kr. 635 000,00.

a. Pansrede ammunitionsvogner for 10,5 cm. batterier.

Kr. 150 000,00.

For indeværende termin er bevilget kr. 100 000,00 til anskaffelse av 15 pansrede ammunitionsvogner med tilbehør av sal- og sæletøi. (Kfr. st. prp. nr. 84 — 1916 side 6). Der gjenstaar anskaffelse av 9 vogner med sæletøi, idet der ialt trænges 24.

Ifølge opgave fra generalfelttøimesteren vil indeværende termins bevilgning paa grund av de sterke prisforhøielser bli overskredet med . . . . . ca. kr. 56 000,00
Til anskaffelse av de resterende 9 vogner med tilbehør av sal- og sæletøi vil medgaa . . . . . ca. « 74 000,00
Til magasiner (tilskud til tidligere forutsatte beløp paa grund av prisstigninger) ca. « 20 000,00

Ialt kr. 150 000,00

som departementet opfører under nærværende post.

Om bevilgning til hæren og marinen.

b. Pansrede ammunitionsvogner
for 7,5 cm. batterier.

Kr. 360 000,00.

Bevilgningen for indeværende termin kr. 680 000,00 til 108 pansrede ammunitionsvogner for 7,5 cm. batterier vil ifølge opgave fra generalfelttøimesteren paa grund av prisstigningene bli overskredet med . . . . . ca. kr. 320 000,00
Til magasiner (tilskud til tidligere forutsatte beløp paa grund av prisstigninger) 40 000,00

Ialt kr. 360 000,00

som opføres under nærværende post idet henvises til særskilt redegjørelse i utrykt bilag.

c. Landvernskyts.

Kr. 100 000,00.

Kommanderende general med generalstaben og generalinspektøren for feltartilleriet har som ifjor anført foreslaaet anskaffelse av nyt hurtigskyttende materiel til 8 batterier 7,5 cm. kanoner med tilbehør og ammunition. (Kfr. st. prp. nr. 84 — 1916 side 6—7). Materialet, der er tænkt tilveiebragt ved indenlands fabrikation, er anslaaet at koste

kr. 1 600 000,00

Begyndelsesbevilgning ifjor 200 000,00

Rest kr. 1 400 000,00

Av budgetmæssige hensyn samt av hensyn til hvad der kan komme til utgift i kommende termin opføres kr. 100 000,00 som fortsat bevilgning til anskaffelse av landvernskyts.

d. Ildledningsskjold.

Kr. 25 000,00.

Overensstemmende med departementets forslag blev der for indeværende termin bevilget kr. 150 000,00 til anskaffelse av ildledningsskjold for vore felt- og positionsbatterier for linjens behov (st. prp. nr. 84, 1916, pag. 6).

Ifølge underhaandsmeddelelse fra generalfelttøimesteren vil paa grund av prisstigningene dette beløp kun strække til for ildledningsskjold til feltbatteriene.

Departementet opfører derfor for kommende termin til fortsat anskaffelse av ildledningsskjold kr. 25 000,00. For dette beløp antas at kunne anskaffes ildledningsskjold for to positionsbatterier.

Departementet skulde ha anset det meget ønskelig, om man kunde ha opført et større beløp for dækning ogsaa av de resterende batteriers behov; men budgetmæssige hensyn har gjort, at man er blit staaende ved dette beløp. Man forbeholder sig i et senere budgetforslag at opta forslag om yderligere bevilgning i heromhandlede øiemed.

IV. Fæstningsartilleriet.

Anskaffelser m. v. titel 4 (paa det ekstraordinære statsbudget):

Kr. 550 000,00,

Personel (paa det ordinære statsbudget kap. 11, tit. 2):

Kr. 26 500,00.

a. Lyskastermateriel.

Kr. 350 000,00.

Under henvisning til st. prp. nr. 84, 1916, pag. 9, skal anføres, at vore befæstningers utstyr med lyskastere er alt for knapt. Der er ved flere anledninger fremholdt nødvendigheten av et rikeligere utstyr i denne henseende, og tjenesten i nøytralitetsvernet har ogsaa sterkt vist, at der er mangler som snarest maa avhjælpes.

Da der under krigen har været overmaade store vanskeligheter med at faa hjem lyskastere, som var kontrahert i Tyskland for tidligere givne bevilgninger, har departementet fundet det nødvendig at søke at sikre sig lyskastere andetstedsfra og har bestilt i Amerika 4 stk. 110 cm. og 1 stk. 90 cm. lyskastere.

Utgiftene ved denne anskaffelse, iberegnet aggregater og ingeniørarbeider, er ca. kr. 300 000,00.

Foruten disse foreslaas anskaffet en 110—150 cm. lyskaster til Stjørdalen, hvor der av fæstningsartilleriet gjentagne ganger

Om bevilgning til hæren og marinen.

er fremholdt nødvendigheden av at faa mindst en stor lyskaster.

De samlede utgifter blir kr. 350 000,00, som foreslaaes bevilget.

b. Radiostationer.

Kr. 150 000,00.

Under hensyntagen til radiostationers overordentlig store betydning for befæstningene foreslaar departementet under henvisning til st. prp. nr. 84, 1916, pag. 10, kr. 150 000,00 som fortsættelsesbevilgning til anskaffelse av saadanne stationer til befæstningene.

For det opførte beløp tænkes anskaffet 1 stor og 6 smaa stationer til Oscarsborg, Fossum og Sarpsborg befæstninger.

I beløpet indgaar utgifter til montering av disse stationer samt restutgifter for montering av de tidligere bevilgede stationer foruten utgifter til stationshuser med rum for besætningen.

c. Avstandsmaalere og kikkerte.

Kr. 50 000,00.

Under henvisning til st. prp. nr. 84, 1916, pag. 10, foreslaar departementet bevilget kr. 50 000,00 til fortsat anskaffelse av avstandsmaalere og kikkerte til befæstningene under henseen til den store betydning disse hjelpemidler har for utnyttelsen av fæstnings-skytset baade mot maal paa sjøen og mot maal paa land.

d. Personel.

Kristianiafjordens fremskutte befæstninger.

Siden høsten 1916 har der været etablert nøitralitetsvern ved de provisoriske anlæg ved Kristianiafjordens fremskutte befæstninger.

Disse anlæg bestaar av

Artilleri: 1 batteri 12 cm. kanoner (4) paa Bolærne.

1 batteri 12 cm. kanoner (4) paa Rauø og

1 batteri 65 m/m (2) kanoner sammesteds.

Signalvæsen: Der er tilsammen opsat 3 lyskastere (midlertidig avgivne), 2 avstandsmaalere, 2 telefoncentraler med batteritelefoner og andre telefonforbindelser. 4 150 cm. lyskastere er underveis fra Tyskland.

Minefelter: Disse skal planmessig utlægges av marinen paa kort varsel.

Personel til nøitralitetsværet avgives av fæstningsartilleriet, væsentlig fra Tønsberg befæstninger.

Paa Bolærne tjenstgjør 3 officerer, 4 underofficerer, 6 korporaler og 67 menige.

Paa Rauø tjenstgjør 2 officerer, 4 underofficerer, 9 korporaler og 78 menige.

Departementet finder at de provisoriske befæstninger snarest bør faa sin egen besætning, idet den midlertidig etablerte ordning med personel avgit fra andre befæstninger svækker disse befæstningers mobiliseringsberedskap.

Man vil derved ogsaa opnaa at faa et personel der straks blir kjendt og fortrolig med de nye anlæg, likesom cheferne vil faa adgang til at være med paa den nærmere detaljeplanlæggelse av befæstningens signalsystem og de nye batteriplacements.

Efter konference med Kommanderende General og fæstningsartilleriet vil departementet foreslaa at der ved befæstningerne nu organiseres et artillerikompani samt en signalavdeling, hvilket intet vil foregripe i den endelige ordning som vil bli foreslaat.

Ved en til de nye befæstninger anskaffet dampbaad maa man likeledes ansætte en fører og en maskinist.

Utgiften andrager samlet til kr. 27 022,00, der avrundes til kr. 26 500,00.

Det nødvendige faste personale fremgaar av spesifikasjonen i hovedbilaget, forøvrig blir avdelingene at krigsopsætte med vernepliktig personel.

V. Kavaleriet.

Anskaffelser tit. 5 (paa det ekstraordinære statsbudget):

Kr. 50 000,00.

Personel (paa det ordinære statsbudget kap. 11, tit. 1):

Kr. 2 000,00.

Om bevilgning til hæren og marinen.

a. **Saler.**
Kr. 50 000,00.

Som anført i st. prp. nr. 84 — 1916 side 11—12 var det oprindelig forudsætningen at man med den i 1915 givne bevilgning, kr. 160 000,00 skulde opnaa at saavel linjen og depotene som landvernet i alt væsentlig vilde kunne opsættes, dog uten reserve, og for landvernets vedkommende kun med saler av ældre model 1870.

Denne forudsætning har ikke kunnet holdes paa grund av de voldsomt økende priser hvorfor der for indeværende termin blev git en til-lægsbevilgning paa kr. 50 000,00 og hvorved behovet for den første opsætning skulde være dækket.

Generalinspektøren kræver desuten anskaffet en reservebeholdning av saler (10 pct. av det samlede behov) samt saler til opsætning av mitraljøsegrupper ved kavaleriets eskadroner. Endvidere bør efterhvert anskaffes nye saler til utskiftning av de gamle fra 1870 som efterhvert kan overgaa i reserven.

Som anført i departementets utrykte redogjørelse til kap. 7, titel 14 paa det ordinære budget for 1917—1918 vil de der opførte kr. 10 000,00 medgaa væsentlig til vedlikehold av salmateriellet.

Departementet opfører derfor for kommende termin til fortsat anskaffelse av saler samme beløp som iaar . kr. 50 000,00.

b. **Personel.**

I skrivelse av 2den oktober 1916 — ved-ligger blandt de utrykte bilag — har generalinspektøren for kavaleriet fremholdt den svake opsætning av kavaleri, som vor hær for tiden har, og spesielt fremhævet nødvendigheten av, at Nordenfjeldske dragonregiment nr. 3 op-sættes med samme antal eskadroner som vore sydlige dragonregimenter.

Departementet er opmerksom herpaa, men finder ikke for tiden at kunne fremsætte forslag herom, idet man anser en utvikling av vore tekniske tropper, artilleriet og vort flyvevæsen samt organisationsspørsmål ved-rørende træn, intendantur og sanitet at være spørsmål som for tiden maa gaa foran

For imidlertid fuldt ut at kunne utnytte

den i henhold til st. prp. nr. 84, 1916 side 43, jfr. Indst. S. LII B 1916 side 9 fast-satte ordning av landvernet ved Nordenfjeldske dragonregiment, viser det sig nødvendig ved dette som ved de to sydlige regimenter at faa opsat en korpsstab. Departementet foreslaar derfor under henvisning til ovennævnte St. prp. og skrivelse fra generalinspektøren for kavaleriet datert 17de oktober 1916 — ved-ligger blandt de utrykte bilag — ansat korps-stab bestaaende av:

1 major, ulønnet eller pensionert	à kr. 1 200,00
1 standartjunker i distriktstje-neste, kvartermester og skri-ver.	à 796,00

tilsammen kr. 1 996,00

eller avrundet kr. 2 000,00.

VI. **Ingeniørmateriel.**

Anskaffelser m. v. titel 6 (paa det ekstra-ordinære statsbudget):

Kr. 550 000,00.

a. **Landvernsmateriel.**

Kr. 160 000,00.

I overensstemmelse med departementets forslag (jfr. st. prp. nr. 84, 1916, side 46 og indst. S. L. II B. side 10) har stortinget fra 1ste juli 1916 bevilget de fornødne midler til opsætning av Søndenfjeldske ingeniørregiments landvernsbataljon i 6 marsjerende kompanier, nemlig 2 telegraf- og 4 sappørkompanier, idet brobataljonens landvern foreløbig opsættes som sappører indtil eget materiel kan skaffes. Da ingeniørlandvernsbataljonen omtrent helt mangler brukelig materiel, foreslaar departementet i tilslutning til generalinspektøren for Ingeniørvaabnet, at der anskaffes nyt saadant nemlig:

1. Materiel for 2 telegrafkompanier kr. 93 200,00.

Efter generalinspektøren for Ingeniørvaabnets budgetforslag vil materiellet for et landvernstelegrafkompani komme paa kr. 46 600,00, altsaa for 2 kompanier kr. 93 200,00.

Om bevilgning til hæren og marinen.

2. Materiel for 4 sapperkompanier kr. 134 000,00.

Efter generalinspektøren for Ingeniørvaabnets budgetforslag vil materiellet for et landvernssapperkompani komme paa kr. 33 500,00, altsaa for 4 kompanier kr. 134 000,00.

Der vil altsaa ialt til materiel for sønden- fjeldske ingeniørregiments landvernsbataljon naar bromateriel ikke medregnes trænges kr. 227 000,00.

Departementet opfører som begyndel- sesbevilgning kr. 160 000,00 idet der for dette beløb foreslaaes anskaffet:

1. Materiel for 2 telegrafkompanier nemlig:
  - 12 kabelvogner
  - 12 materialvogner
  - 8 stationsvogner og
  - 4 pakvogner.
2. Materiel for 2 sapperkompanier nemlig:
  - 24 pelotonsverktøivogner
  - 2 kompaniverktøivogner
  - 2 kompanibagagevogner.

b. Specialteknisk materiel.

kr. 160 000,00.

I overensstemmelse med departementets forslag blev paa det ekstraordinære budget- forslag for 1916—1917 til specialteknisk materiel bevilget kr. 400 000,00 for hvilket beløb er bestemt anskaffet 2 store og 2 smaa radiostationer og 6 transportable lyskastere m. v. jfr. st. prp. nr. 84, 1916.

I tilslutning til generalinspektøren for Ingeniørvaabnet opfører departementet som restbevilgning kr. 160 000,00 der foreslaaes anvendt saaledes:

1. For det søndenfjeldske ingeniørregiment
  - 1 reserveradiostation . . . kr. 30 000,00
2. For nordenfjeldske inge- niørbataljon 6 transport- vogne . . . . . « 6 000,00
  - Benzin og oljedepot . . . « 15 000,00
3. For Nord-Norges ingeni- ørbataljon:
  - 24 stk. kjærrer med til- behør . . . . . « 19 200,00

24 stkr. mastekjærrer . . . kr. 19 200,00
Benzin og oljedepot . . . « 15 000,00

4. Magasiner for de 2 selv- stændige ingeniøratal- joners specialtekniske in- geniemateriel . . . . . « 50 000,00

Sum kr. 150 000,00

eller med prisstigninger og tilfældige udgifter kr. 160 000,00.

- c. Materiel for fæstningsingeniør- tropper og fæstningsingeniørdepoter.

Kr. 50 000,00.

For at faa utført de store arbejder der er planlagt iverksat ved krigsmobilisering ved vore befæstninger er det nødvendig at ha til disposition et stort arbejdsmandskap forsynt med det nødvendige verktøi, sprængstof og redskaper m. v.

Overensstemmende med departementets forslag i st. prp. nr. 84, 1916 side 8, blev der ifjor git en første bevilgning paa kr. 50 000,00 i dette øiemed.

Departementet opfører ved nærværende anledning kr. 50 000,00 som fortsat bevilgning til anskaffelse av verktøi og redskaper til fæstningenes fortifikatoriske armering m. v.

- d. Sal- og chambretsaker.

Kr. 30 000,00.

Foruten det utstyr som direkte tilhører vognenes bespænding og som er medtat under ingeniørmateriellet trænges anskaffet sal- og chambretsaker for ingeniøravdelingene.

Da heromhandlede materiel er meget van- skelig at tilveiebringe i en fart ved mobili- sering anser departementet det nødvendig efterhaanden at søke heromhandlede utstyr anskaffet.

Som en første bevilgning i dette øiemed opfører departementet kr. 30 000,00.

For dette beløb forutsættes anskaffet 4 officersaler, 100 menige saler, 50 hodetøi samt grimer, saldækkener m. v.

Om bevilgning til hæren og marinen.

e. Skansetøikolonner og faste skansetøidepoter. Sprængstof og tændammuniton.

Kr. 100 000,00.

I betragtning af den uhyre rolle sprængstoffet har spillet i den nu paagaende krig foreslog departementet i st. prp. nr. 84, 1916 bevilget kr. 75 000,00 til sprængstof og tændammuniton, herav kr. 45 000,00 til anskaffelse af 10 000 kg. skytebomuld.

Overensstemmende hermed blev kr. 75 000,00 bevilget hertil af Stortinget.

Det har senere vist sig at skytebomulden har været vanskelig at skaffe samtidig som prisen er steget med ca. 150 pct.

For at faa anskaffet det fastsatte kvantum skytebomuld vil saaledes trænges en tillægsbevilgning af ca. kr. 65 000,00.

I forbindelse med heromhandlede sak staar spørgsmaalet om anskaffelse af skansetøikolonner og faste skansetøidepoter.

Den moderne feltkrig stiller overordentlig store fordringer til avdelingenes utstyr med skansetøi, hvorfor departementet i tilslutning til generalinspektøren for ingeniørvaabnet finder at hver division bør utstyres med en bevægelig skansetøikolonne, rikelig utstyrt med værktøi, sprængstof, pigtraad, sand-sækker m. v.

Da det værktøi som kan skaffes ved rekvision i distriktene erfaringsmæssig er utilstrækkelig og uensartet bør der inden hver distriktskommandos omraade ogsaa søkes oprettet et fast skansetøidepot.

Efter generalinspektøren for ingeniørvaabnets overslag vil en skansetøikolonne komme paa kr. 42 000,00 og et skansetøidepot paa kr. 16 000,00. Departementet opfører for nærværende i heromhandlede øiemed kr. 100 000,00.

Av dette beløb forudsættes først dækket utgiftene ved anskaffelse af det ovennævnte kvantum sprængstof kr. 65 000,00. For de resterende kr. 35 000,00 forudsættes anskaffet 2 skansetøidepoter à kr. 16 000,00. Restbeløpet kr. 3 000,00 opføres til tilfældige utgifter, prisstigninger m. v.

f. Magasiner.

Kr. 50 000,00.

Til magasiner for heromhandlede materiel iberegnet nødvendig grund samt indredning af ældre magasiner opfører departementet kr. 50 000,00. Beløpet foreslaaes efter departementets nærmere bestemmelse anvendt til paa-begyndelse af magasiner for landvernsmateriel m. v.

Overensstemmende med foranstaaende opføres under nærværende titel:

a) Landvernsmateriel . . .	kr. 160 000,00
b) Specialteknisk materiel . . .	« 160 000,00
c) Materiel for fæstningsingeniørtropper og depoter . . .	« 50 000,00
d) Sal og chambretsaker . . .	« 30 000,00
e) Skansetøikolonner, sprængstof m. v.	« 100 000,00
f) Magasiner	« 50 000,00

Sum kr. 550 000,00

VII. Intendanturen.

Anskaffelser m. v. titel 7 (paa det ekstraordinære statsbudget):

Kr. 4 667 000,00.

a. Beklædning.

Kr. 3 750 000,00.

Til oversigt over den nuværende stilling med hensyn til hærens beholdninger af beklædning skal anføres:

1. Stillingen pr. 1ste juli 1916 var (kfr. st. prp. nr. 84, 1916, side 14):	
Der manglet beklædning for linje og landvern tilsammen . . .	kr. 690 000,00
Reservebeholdningen i hærens munderingsmagasin . . .	« 500 000,00
	kr. 1 190 000,00
Vinterutstyr	« 2 425 000,00

Ialt kr. 3 615 000,00

Om bevilgning til hæren og marinen.

2. I terminen 1916—1917 er bevilget ekstraordinært til beklædning kr. 1 440 000,00.

Herav er eller vil bli anvendt:

Til nyopsætninger . . .	kr. 500 000,00
« suppleringsmagasin og landvernets beholdninger	« 700 000,00
« reservebeholdninger i hærens munderingsmagasin	« 240 000,00

kr. 1 440 000,00

3. Stillingen pr. 1ste juli 1917 vil altsaa være:

Linjens og landvernets beholdninger komplette.

Resterende mangler:

Reservebeholdningen ved hærens munderingsmagasin	kr. 260 000,00
Vinterutstyr	« 2 425 000,00

Nærmere forklaret skulde saaledes stillingen ved utgangen av indeværende termin — efter de fra generalintendanturen indhentedede opgaver over beholdninger av beklædning — være følgende:

Ved linjen vil beholdningene i det store og hele være tilstrækkelig til opsætning av feltavdelingerne med feltbeklædning, naar hertil — som hittil har været forutsat — regnes med beklædning til og med «halvslitt».

Ved landvernet vil der ogsaa have, hvad der efter de hittil gjældende planer skal findes av mobiliseringsbeholdninger nemlig for alle: luer, vaabenfrakker (eller jakker) samt kapper (eller «islændere») samt enkelte (ca halvparten) desuten: støvler og klædebukser.

Depotavdelingerne forutsættes beklædt med ekserserbeklædning.

Av vinterutstyr have paa det nærmeste tilstrækkelig av finmarksluer. Desuten er anskaffet ca. 20 000 skjærf, 70 000 sokker, 35 000 par vaatter, 30 000 halvuldskjorter og 40 000 halvuldunderbukser, som er fordelt til avdelingerne og delvis forbrukt under nøitralitetstjeneste og vinterøvelser.

Departementet foreslaar for kommende termin ekstraordinært til beklædning:

a) Til forøkelse av linjens og landvernets nuværende utstyr med beklædning	kr. 1 980 000,00
b) Til vinterutstyr	« 1 512 000,00
c) « suppleringsmagasin og landvernets beholdninger i hærens munderingsmagasin	« 260 000,00

ad a) De hidtil gjældende planer, hvorpaa de givne opgaver over manglerne i hærens mobiliseringsbeholdninger er baseret forutsætter som foran nævnt:

For linjen: Anvendelse til feltbeklædning av beklædning som er «halvslitt» eller bedre.

For landvernet: Udlevering av enkelte plag.

For depotavdelingerne ekserserbeklædning.

I en skrivelse av 8de december 1916 (der medfølger som utrykt bilag) har generalstaben fremholdt nødvendigheten av en økning av beholdningene av beklædning og utrustning.

Generalstaben anfører for beklædningens vedkommende at man ved — som foran anført — at forutsætte anvendt indtil «halvslitt» beklædning er gaaet lavere i sit krav end forsvarelig er. Generalstaben er av den opfatning at enhver soldat, som rykker i felt — uanset linje eller landvern — bør ha helt ny eller paa det nærmeste ny beklædning.

Det fremholdes videre at ogsaa depotavdelingerne, som nu forutsættes utstyret med ekserserbeklædning, helt eller ialfald delvis bør faa feltbeklædning.

Desuten kræves som en nødvendig reserve av beklædning 50 000 sæt svarende til en maanedes behov i krig. Endelig trænges for tilfælde av vintermobilisering 155 000 sæt vinterbeklædning, 2 100 par ski, 457 baareunderstel, 152 transportkjælker og 3 662 par truger m. v. Merutgiften¹⁾ ved generalstabens ovennævnte forslag er (kfr. en specificert beregning der

¹⁾ Heri indbefattet det i generalintendanturens nedenfor under b) nævnte budgetforslag opførte beløp kr. 260 000,00 til reservebeholdning og kr. 2 425 000,00 til vinterutstyr.

Om bevilgning til hæren og marinen.

sammen med skrivelsen medfølger som utrykt bilag) anslaaet til ialt kr. 16 200 000,00 nemlig:

Til linjen med depoter	kr. 6 700 000,00
« landvernet	« 1 500 000,00
« reservebeholdning	« 5 100 000,00
« vinterutstyr	« 2 900 000,00 ¹⁾

Departementet er med generalstaben enig i, at det vil være særdeles ønskelig for mobilisering at kunne utstyre avdelingene — og da spesielt landvernet — noget rikeligere forsaavidt beklædning angaar, og at dette derfor snarest bør ske.

Til supplerings av landvernets utstyr (spesielt med bukser og støvler) og til anskaffelse av mere feltbeklædning for linjen (saa man ikke i saa stor utstrækning som hittil forutsat behøver at bruke beklædning helt ned til «halvslitt») opfører departementet under henvisning til foranstaaende kr. 1 980 000,00.

Av hensyn til de under den nuværende situation forbundne vanskeligheter med at skaffe de fornøden raamaterialer av enhver slags vil anskaffelsen art (forsaavidt angaar de forskjellige beklædningsgjenstande) til en hvis grad maatte rette sig efter hvad og hvor meget der overhovedet vil kunne skaffes av de nødvendige raamaterialer. Under disse omstændigheter vil det være mindre praktisk — for ikke at si ganske umulig — allerede paa nærværende tidspunkt at gi et spesificeret forslag til det opførte beløps anvendelse og dets fordeling til linjen og landvernet. Forutsætningen maa være at der — indenfor rammene av ovenanførte krav — for de bevilgede midler anskaffes og arbeides de beklædningsgjenstande som der vil være anledning til at skaffe, og at der saa senere gives Stortinget en spesifisert redegjørelse for bevilgningens anvendelse i forbindelse med en oversigt over beklædningsbeholdningernes status, som den da vil være.

¹⁾ Disse summer refererer sig til beklædningens status pr. 1ste november 1916.

Pr. 1ste juli 1917 vil de tilsvarende summer bli:

Linjen med depoter	kr. 6 000 000,00
Landvernet	« 1 500 000,00
Reservebeholdning	« 4 900 000,00
Vinterutstyr	« 2 900 000,00

Sum kr. 15 300 000,00

ad b) Generalintendanten anfører i sit budgetforslag for kommende termin herom:

«I skrivelse av 26de september 1914 til Forsvarsdepartementet har Generalintendanten gjort overslag over, hvad vinterutstyr til hele hæren vil komme paa.

Der var forutsat anskaffet vindjakke, finmarkslue, skjærf, sokker og vaatter til alle samt anskaffelse av endel varmere undertøi og store støvler.

I vort land er det absolut nødvendig at ha ekstra vinterutstyr. Under hvil, ved stans under marsjer samt ved kortere opphold i operationerne er vindjakken et udmerket plag at ha. Har man et godt skjærf under, yder vindjakken en god beskyttelse for kortere tid.

Fordelen ved det her nævnte vinterutstyr er, at soldaten kan bære det med sig og ha til alle tider, uten at de bevirker nogen nævneværdig økning av pakningens vekt. Under længere stilstand vil imidlertid ikke vindjakke være nok. Hver linjebataljon har nu 300 kapper; dette er imidlertid for lite. Jeg foreslaar at antallet økes til 500 pr. bataljon. Dette skulde være tilstrækkelig til at 2 kompanier kan utstyres med kapper. Under forposttjeneste samt ved en stillings besættelse vil vel som regel ikke mere end 2 kompanier være utviklet i forreste linje. Man faar paa denne maate kapper til de som er i foreste linje og ikke kan komme under tak.

Bataljonens 500 kapper maa i tilfælde kjøres. Til de, som ikke er nødt til at oppholde sig under aapen himmel, vil der kunne skaffes 1 uldtæppe pr. mand av avdelingens beholdninger.

Av finmarksluer er allerede skaffet omtrent det nødvendige antal. Av skjærf, sokker, vaatter, halvuldskjorter og underbukser er anskaffet adskillige tusen, men disse anskaffelser har væsentlig været beregnet paa at dekke behovet for de avdelinger, som har været indkaldt som nøytralitetsvern i vintertiden, samt til de avdelinger som har vinterøvelser. De her sidst nævnte gjenstande slites forholdsvis hurtig ut, saa hvad der er anskaffet kan kun delvis paaregnes at kunne brukes ved mobilisering. Jeg tror forøvrig ikke at man behøver at ha saa særlig store beholdninger av disse gjenstande, da de er av de ting, som de fleste her i landet har og i tilfælde vil kunne fremmøte med ved mobilisering.

Om bevilgning til hæren og marinen.

Vindjakker og kapper maa derimot anskaffes paa forhaand.

Jeg tillater mig at foreslaa at der anskaffes vindjakker til infanteriet, — hele linjen samt de landvernsavdelinger, som ikke har kapper til hver mand.

Der vil da tiltrænges:

Linjen	ca.	85 000
Landvernet	«	15 000

Tilsammen ca. 100 000

vindjakker à kr. 12,00 — . . . . . kr. 1 200 000,00
200 kapper til 52 bataljoner

= 10 400 kapper à kr.

30,00 = ... « 312 000,00»

Departementet opfører overensstemmende med Generalintendanten:

Til 100 000 vindjakker . . . . . kr. 1 200 000,00

« 10 400 kapper . . . . . « 312 000,00

Sum kr. 1 512 000,00

ad c) Dette er overensstemmende med hvad generalintendanten opfører i sit budgetforslag over ekstraordinære bevilgninger til beklædning (forslaget medfølger som utrykt bilag), hvortil henvises.

b. Utrustning.

Kr. 700 000,00.

Departementet foreslaar:

1. Til dækning av manglerne (efter generalintendantens budgetforslag) . . . . . kr. 575 000,00

2. Til oparbejdelse av en reservebeholdning av utrustning (efter generalstabens krav). . . . . « 125 000,00

Sum kr. 700 000,00

ad 1. Generalintendanten anfører i sit budgetforslag:

«I budgetforslaget for 1916—1917 var opført som gjenstaaende mangel paa utrustning . . . . . kr. 600 000,00

Hertil kom paa grund av nyopsætninger og prisstigning . . . . . « 175 000,00

Tilsammen kr. 775 000,00

For indeværende termin er bevilget kr. 500 000,00. Herav maa imidlertid i likhet med for beklædningens vedkommende endel disponeres for opsættendes reserveavdelinger. I samme utstrækning som for beklædningens vedkommende vil dette utgjøre kr. 300 000,00. Til økning av avdelingenes beholdninger blir der derfor kun igjen av den givne bevilgning . . . . . kr. 200 000,00

Rest kr. 575 000,00

som altsaa repræsenterer det beløp som skal til for at dække manglerne pr. 1/7 1917.

I overensstemmelse hermed tillater jeg mig at foreslaa bevilget kr. 575 000,00 for terminen 1917—1918.»

Departementet opfører under henvisning til foranstaaende overensstemmende med generalintendanten kr. 575 000,00.

ad 2. I den foran (under beklædningen) anførte skrivelse fra generalstaben av 8de december 1916 fremholder denne nødvendigheten av at der — utover ovennævnte for den første feltopsætning nødvendige antal sæt utrustning — snarest maa anskaffes en reservebeholdning paa 22 000 sæt, svarende til en maanedes behov under krig. Merutgiften herved anslaaes til kr. 1 320 000,00.

Departementet opfører som begyndelsesbevilgning til anskaffelse av en saadan reservebeholdning ekstraordinært for kommende termin kr. 125 000,00, hvilket svarer til ca. 2100 sæt.

c. Feltkjøkkener.

Kr. 42 000,00.

Generalintendanten anfører i sit budetforslag (utrykt bilag).

«For indeværende termin er ekstraordinært bevilget kr. 60 000,00 til feltkjøkkener av premierløytnant Hoff m. fl.s model.

Disse kunde ifjor faaes for ca. kr. 600,00 pr. stk. iberegnet patentavgift; men jeg anførte at man ikke kunde vite, hvordan prisene vilde stille sig næste aar (i 1916).

Om bevilgning til hæren og marinen.

Paa grund av de voldsomt stegne materialpriser og arbeidspriser viser det sig da ogsaa, at der for ovennævnte bevilgning nu ikke kan skaffes mere end omkring 80 feltkjøkkener.

Oparbeidelsen av endel av disse er sat igang ved ingeniørvaabnets verksteder paa Hvalsmoen hvor selve kjøkkenerne (uten kar) kan laves og til billigere pris end ved privat verksted. Paa grund av pladsmangel kan imidlertid ikke dette verksted overta forarbeidelsen av samtlige 80 kjøkkener.

Efter indhentet opplysning kan det som maksimum klare 60 kjøkkener pr. aar under forutsætning av at de nødvendige materialer kan skaffes i passende tid.

Karrene laves hos blikkenslager i Kristiania av fortinnede staalplater som det forøvrig for tiden er meget vanskelig at skaffe.

Prisen for disse kjøkkener vil iberegnet patentavgift antagelig bli kr. 650,00 à kr. 700,00 pr. stykke.

20 kjøkkener er omkontrahert ved et privat verksted som maa faa karrene fra en svensk fabrik. Dette fordyrer kjøkkenerne med ca. kr. 50,00 pr. stk. hvorav ca. kr. 30,00 i told. Dette verksted maa nu ha kr. 900,00 pr. stk. iberegnet patentavgift kr. 100,00.

De i forrige budgetforslag nevnte 10 feltkjøkkener, som Forsvarsdepartementet under 22de september 1915 bestemte anskaffet til bruk ved neutralitetsvernet, blev færdige i mai 1916 og er fordelt:

Ved frivillige gaver har endvidere Jægerkorpset faat 6 og Østplandenens regiment 2 kjøkkener som dels netop er dels netop blir færdige i den nærmeste fremtid.

Ifjor blev anført at der til 1ste opbud trænges foruten de til sanitet anskaffede 6 kjøkkener:

til infanteriet	85 stykker,
« feltartilleriet	45 —
« ingeniørvaabnet	16 —
« brigadestaber	6 —
« trænet	6 —

Ialt 158 stykker.

Ingeniørvaabnet trængter efter de foretagne nyopsætninger yderligere 4 stykker, og sanitetet opgir at trængte 21 stykker til, altsaa ialt 183 stkr.

Herav er eller blir anskaffet ca. 100, hvorefter gjenstaar vel 80.

Hvis krigen vedvarer kan det let bli endda vanskeligere og dyrere at skaffe materialer end nu. Der maa da formentlig regnes med en pris av ca. kr. 700,00 pr. stk., muligens mer.

Jeg tillater mig at foreslaa, at der opføres bevilgning til ca. halvparten av de manglende 80 kjøkkener med kr. 30 000,00.

Det tilføies at man er blitt enig med patentindehaverne om en patentavgift av kr. 100,00 pr. stk. for de første 50 kjøkkener og kr. 50,00 for hvad der oparbeides utover dette antal.

Departementet foreslaar anskaffet saa mange feltkjøkkener som der i næste termin kan forarbeides ved ingeniørvaabnets verksteder paa Hvalsmoen (60 stk.), og opfører overensstemmende hermed til anskaffelse av feltkjøkkener ekstraordinært for kommende termin $60 \times 700,00 = \text{kr. } 42\,000,00$.

d. Bakeri paa Evjemoen og Sætermoen.

Kr. 75 000,00.

Generalintendanten har i sit budgetforslag for kommende termin fremholdt, at det baade er ønskelig og nødvendig, at der for hver division efterhaanden etableres et militært bakeri, større eller mindre efter forholdene, hvorpaa divisionens brødforsyning for krig helt eller delvis kan baseres, og hvorved man under vaabenøvelsene delvis vil kunne gjøre sig uavhengig av de civile brødleverandører.

Saadan som forholdene nu er, vil brødforsyningen for mobilisering og krig ved flere av divisionene være forbundet med saa store vanskeligheter, at der maa træffes effektive forholdsregler for at sikre denne. Dette antages at kunne ske ved at etablere militære bakerier. Herfor taler ogsaa de uforholdsmæssig høie priser, som nu forlanges for brødbakning ved flere av vore ekserserpladser.

Mest paakrævet er det at faa militære bakerier for 3dje og 6te division.

a) 3dje division.

Ved 3dje division er man nu henvist til at faa alt brød bakt ved et enkelt bakeri i Kristiansand, som næsten kan siges at ha monopol paa leveransene. Dette har medført, at prisen for bakning av militærbrød her er betydelig høiere end paa de fleste andre steder i landet. Der betales saaledes nu en bakkingsgodtgjørelse av kr. 10,00 pr. sæk mel med tillæg av kr. 1,50 for transport og ekspedition m. v. til avdelingene i Kristiansands

Om bevilgning til hæren og marinen.

by og kr. 4,00 til avdelingene i 3dje divisions distrikt utenfor Kristiansand. Til sammenligning kan opplyses, at bakkingsgodtgjørelsen i Kristiania er kr. 7,75 pr. sæk, i Bergen ca. kr. 8,50 pr. sæk, frit levert til vedkommende avdelinger.

Ved anlæg av et moderne bakeri for 3dje division, beregnet for en produktion av ca. 6 000 portioner daglig, vil man ikke alene oppnaa, at divisionens brødforsyning for krig vil bli sikret, men man vil ogsaa under fredsforhold faa bakt brødet til avdelingene billigere end hvad det nu koster gjennom leverandørene.

Efter indhentede tilbud vil et saadant bakeri komme paa ca. kr. 60 000,00, hvorav ca. kr. 33 000,00 for det maskinelle utstyr og kr. 27 000,00 for bygning.

Saa vel 3dje division som Generalstaben og Kommanderende General har anbefalt, at der etableres eget bakeri for 3dje division, og at dette henlægges til Evjemoen.

Departementet slutter sig hertil og foreslaar bevilget kr. 60 000,00 til militært bakeri paa Evjemoen.

b) 6te division.

I 6te division vil vanskelighetene ved brødforsyningen under mobilisering og krig være mindst likesaa store som for 3dje division, eller muligens endog større.

Generalintendanten foreslaar derfor, at der ogsaa her etableres et militærbakeri og foreløbig ikke større, end at militæretaten selv kan overta brødforsyningen av avdelingene paa Sætermoen.

Utgiftene til et saadant bakeri er anslaaet til ca. kr. 15 000,00, hvorav kr. 9 000,00 til det maskinelle utstyr og kr. 6 000,00 til bygning.

Departementet slutter sig til Generalintendantens forslag.

Overensstemmende hermed opføres kr. 15 000,00 til militært bakeri for 6te division paa Sætermoen.

e. Anskaffelse til 6te division av raamaterialer for haandverksdriften ved mobilisering.

Kr. 100 000,00.

Generalstaben har i skrivelse av 15de januar 1917 til Kommanderende General

fremholdt nødvendigheten av at indkjøpe for avdelingene i 6. division raamaterialer for haandverksdriften ved mobilisering. Generalstaben anfører herom, at der fortiden i 6. divisions distrikt ikke findes nogen militære beholdninger for haandverksdriften ved mobilisering og de beholdninger som de private forretninger sitter inde med er yderst knappe. Mange raamaterialer mangler helt. Avdelingene i Nord-Norge vil derfor kunne risikere, hvis forbindelsen med det øvrige land avskjæres, ikke at kunne faa supplert sine beholdninger av beklædning og utrustning. Generalstaben foreslaar hertil anvendt kr. 300 000,00.

Kommanderende General slutter sig til generalstaben.

Generalstabens ovennævnte skrivelse samt en av generalintendanten utarbeidet opgave over de raamaterialer, det her gjælder (generalintendantens skrivelse av 5te februar 1917), følger som utrykt bilag.

Departementet er med Kommanderende General enig i det av generalstaben anførte, men finder for indeværende termin kun at kunne opføre kr. 100 000,00.

VIII. Sanitetet.

Anskaffelser m. v. titel 8 (paa det ekstraordinære statsbudget):

Kr. 200 000,00.

I skrivelse til departementet av 6te mars d. a. har sanitetschefen indsendt en opgave over det sanitetsmateriel, som han mener endnu maa skaffes, forat hærens sanitet kan siges at være fuldt krigsberedt.

Kravene fordeler sig saaledes:

1. Til feltarmeen	kr. 170 000,00
2. « sanitetsetapper	« 792 000,00
3. « hygienisk materiel	« 110 800,00
4. « kirurgisk —	« 55 000,00

kr. 1 127 800,00

Sanitetschefen anfører dog, at store mængder av det til etapperne bestemte materiel vil kunne skaffes tilveie ved de frivillige foreningers arbeide eller paa anden maate.

Om bevilgning til hæren og marinen.

For at faa etapperne forsvarlig utstyrt under en krig mener han, at det nu skulde være nødvendig at anskaffe materiel til disse for kr. 300 000,00.

Generalstaben med tilslutning av Kommanderende General foreslaar i skrivelse av 4de april d. a., at der anskaffes sanitetsmateriel for ialt kr. 480 000,00.

Departementet skal bemerke:

For de to sidste budgетtermiener er der av Stortinget ekstraordinært bevilget kr. 440 000,00 til sanitetsmateriel. Siden krigens begyndelse er desuten hertil stillet til sanitetschefens disposition ca. kr. 200 000,00 av de til neutralitetsvernet bevilgede midler. Der er ogsaa foræret staten sanitetsmateriel for betydelige beløp, som er indsamlet privat.

Under hensyn til andre foreliggende krav har departementet fundet at kunne opføre kr. 200 000,00 til sanitetsmateriel.

Efter konference med sanitetschefen antar man, at der for dette beløp vil kunne anskaffes som mest paakrævet:

1. Sanitetsmateriel til de nye avdelinger av specialvaabnene, som ifølge stortingsbeslutning av 24de juli 1916 er besluttet opsat . kr. 23 124,00

Det sanitetsmateriel, som disse avdelinger trænger, er væsentlig medicinkasser, randsler, skuldervæsker for officerer, forbinderivæsker for underbefal samt personlig utstyr. For feltartilleriets landvern desuten 3 sykevogner med baarer og øvrigt utstyr.

2. Sanitetsmateriel til reservobataljoner ved I. R. 1, I. R. 2, I. R. 5 samt 3 landv.-kompani ved hvert av de 3 infanteriregimenter i 6te division . . . . . kr. 16 000,00

Sanitetsmateriellet bestaar ogsaa her væsentlig av medicinkasser, skuldervæsker, forbinderivæsker samt personlig utstyr. Av

vognmateriel: 3 forbinderekjærrer, 3 sykekjærrer.

3. Sykebaarer, sykevogner, forbinderivæsker, enkeltmandspakker, uldtepper m. v. . . . . kr. 80 000,00

4. Bakteriologisk laboratorium for armeen samt andet bakteriologisk utstyr . . . . . kr. 57 300,00
Allerede stillet til raadighet 16 000,00
----- « 41 300,00

5. Desinfektionsapparater kr. 45 000,00
Allerede stillet til raadighet 7 482,00
----- « 37 518,00
-----
kr. 198 000,00

som avrundes til kr. 200 000,00.

Utstyr for det bakteriologiske laboratorium, som er nævnt under punkt 4, er beregnet at ville koste kr. 25 000,00. Dette beløp er indbefattet i de ovenfor opførte kr. 41 300,00. Til drift av laboratoriet har sanitetschefen i skrivelse av 27de oktober 1916 anslagsvis regnet, at der vil medgaa ca. kr. 17 000,00 aarlig. Departementet har ikke opført beløpet i nærværende proposition av den grund, at man gjerne først ved en prøvedrift vil faa nogen erfaring for, hvilke utgifter driften vil medføre, og det desuten er usikkert, naar i næste budgетtermin driften kan begynde og hvor stor del av driftsutgiftene der derfor vil komme til utgift i terminen. Hvis ingen bemerkning fremkommer derimot, vil departementet sette laboratoriet i drift, saasnart dertil blir anledning, og søke utgiftene efterbevilget.

I forbindelse hermed skal departementet nævne, at man hadde tænkt sig muligheten av, at de undersøkelser m. v., som et bakteriologisk laboratorium for armeen vil komme til at utføre, muligens kunde foretages ved et allerede i virksomhet værende civilt institut, eller at det militære laboratorium kunde

Om bevilgning til hæren og marineu.

knyttes til et saadant. Spørgsmaalet herom har været forelagt Socialdepartementet, som har indhentet uttalelse fra medicinaldirektøren. Denne anfører, at dette ikke vil kunne la sig gjøre, og anbefaler planen om et særskilt laboratorium for armeen. Socialdepartementet har i skrivelse av 10de mars d. a. henholdt sig til denne uttalelse.

De skrivelser, hvortil der ovenfor er henvist, medfølger som utrykte bilag.

IX. Flyvevæsenet.

Anskaffelser m. v. titel 9 (paa det ekstraordinære statsbudget):

Kr. 1 500 000,00.

Idet henvises til st. med. nr. 13, 1917, pag. 31, anføres at departementet under den nuværende situation har fundet det paakrævet at indkjøpe en del flyvemaskiner med utstyr fra utlandet. Det har hittil lykkedes at faa hjem 10 stk. av disse.

Departementet opfører ved nærværende anledning kr. 1 500 000,00 væsentlig til anskaffelser fra utlandet for fortsat utvikling av hærens flyvevæsen.

Beløpet fordeler sig saaledes:

a. Flyvemaskiner og motorer

Kr. 900 000,00.

10 flyvemaskiner à kr. 30 000,00	kr. 300 000,00
10 reservemotorer - « 15 000,00	« 150 000,00
10 jagermaskiner - « 25 000,00	« 250 000,00
10 reservemotorer - « 15 000,00	« 150 000,00
Reservesaker	« 50 000,00

Tilsammen kr. 900 000,00

Dette er det mindste som maa søkes anskaffet. Det er endnu meget igjen til at tilfredsstille de krav, som er fremsat som endelig maal for flyvevæsenets utstyr med maskiner.

b. Belysningsmateriel

Kr. 50 000,00.

Herfor paaregnes anskaffet:

15 lyskastere (belysning feltflyveplasser).
2 sæt lysarrangementer (permanente flyveplasser).
15 aeroplanlyskastere.

Krigen viser, at der i stor utstrækning flyves om natten. Flyvevæsenet tiltrænger materiel for dette øiemed.

c. Radiomateriel

Kr. 100 000,00.

Herfor paaregnes anskaffet:

2 radiostationer for permanente flyveplasser.
8 avsenderstationer for montering i flyvemaskiner.

Radiostationer er av overordentlig stor betydning for melde- og observationstjenesten, og flyvevæsenets utstyr med radiomateriel er knapt.

d. Parkutstyr.

Kr. 200 000,00.

3 verkstedsautomobiler à kr. 30 000,00	
	kr. 90 000,00
4 1½ tons lastebiler à kr. 15 000,00	« 60 000,00
8 stationstelter à kr. 6 000,00	« 50 000,00

Tilsammen kr. 200 000,00

Av hensyn til flyvevæsenets effektivitet er parkutstyr paatrængende nødvendig. Ifjor blev bevilget kr. 50 000,00 i dette øiemed (jfr. st. prp. nr. 84, 1916, pag. 32).

Det opførte beløp er det mindste som maa bevilges, idet parkutstyret ikke kan siges at ha holdt skridt med vort flyvevæsenes utvikling.

e. Beklædning og diverse utstyr.

Kr. 50 000,00.

Posten omfatter flyveutstyr, kikkerter, fotografiapparater o. l.

At flyveutstyr er nødvendig trænger ingen nærmere begrundelse.

Kikkerter og fotografiapparater har under krigen vist sig at være glimrende hjelpemidler for observationstjenesten.

f. Ekstraordinær driftsbevilgning.

Kr. 200 000,00.

For dette beløp paaregnes bygget indenlands indtil 8 flyvemaskiner.

Om bevilgning til hæren og marinen.

Paa det ordinære budget for kommende termin er opført ordinær driftsbevildning (kr. 300 000,00) for fabrikation av ca. 12 flyvemaskiner (jfr. budgetprp. 1917 side 59 samt departementets utrykte redegjørelse til kap. 4 titel 37).

For ordinær og ekstraordinær driftsbevilgning skulde saaledes kunne paaregnes oparbeidet ved hjemmefabrikation i kommende budgjetaar ca. 20 flyvemaskiner.

X. Trænkorpset.

Anskaffelser m. v. titel 10 (paa det ekstraordinære statsbudget).

Kr. 150 000,00.

a. Automobiltræn.

Kr. 100 000,00.

Foranlediget ved at departementets forslag i St. prp. nr. 101, 1915, om opprettelse av et frivillig automobilkorps i den foreliggende form ikke vandt Stortingets bifald, utbad departementet sig under 2den september 1916 Kommanderende Generals uttalelse om en ordning, hvorefter man allerede i fred fik utdannet og knyttet til hæren ialfald en væsentlig del av det personel man ved fredsbrudd hadde behov for til opsætning av automobilmotioner.

Den skisserte ordning gik i hovedsaken ut paa, at utdannelsen skulde ske i et kursus med en teknisk begynderavdeling og en spesiell militær avdeling for dem, som fandtes skikkede for videre utdanning.

I den militære avdeling skulde der søkes utdannet folk til tjeneste ved staber, som rekognoscører, førere av trænavdelinger og proviantkolonner o. s. v.

Derefter var det meningen, at de saaledes utdannede skulde tilpligtes at gjøre tjeneste i et visst antal regimentssamlinger med underofficers grad med adgang til videre avancement mot yderligere at paata sig tjeneste.

I kurset var tænkt fortrinsvis optat saadanne, som var i besiddelse av automobil eller som paatok sig at stille til disposition saadan for militæretaten under tjenstgjøringen efter fastsat godtgjørelse.

Under 6te januar 1917 oversendte Kommanderende General til departementet generalstabens uttalelse av 23de december 1916 angaaende den av departementet skisserte ordning.

Generalstaben, hvortil Kommanderende General slutter sig, antyder følgende ordning av utdannelsen:

Menige:

1ste aar: Teknisk militært kursus à 150 dage, et av de følgende aar regimentssamling ved trænkorpset eller ved et regiment samt 1 à 2 felttjenesteøvelser, befalsøvelser eller generalstabsøvelser. Altsaa 180 dages tjeneste + felttjenesteøvelser m. v.

Befalselever, som skal bli underbefal:

1ste aar som menige samt 30 dages befalskursus.

2det aar 30 dage som instruktører ved det tekniske kursus, korporals grad.

Et av de følgende aar regimentssamling ved trænkorpset eller ved et regiment med korporals eller sersjants grad. Desuten senere felttjenesteøvelser m. v. som de menige.

Altsaa 240 dages tjeneste + felttjenesteøvelser m. v.

Befalselever, som kan avancere til officerer:

1ste aar som de øvrige befalselever.

2det aar 100 dages befalskursus, hvorunder utdanning i intendantur- og delvis ingeniør- og sanitetstjeneste (korporals grad).

2 repetitionsøvelser à 30 dage som instruktører ved det tekniske kursus (i den første med sersjants grad, i den anden furers).

1 à 2 felttjenesteøvelser.

Altsaa 340 dages tjeneste + felttjenesteøvelser.

Efter 3dje tjenesteaar blir de som ønsker det og ansees skikket, beskikket til ulønnede sekondløytnanter.

Hermed følger yderligere pligt til 60 dages tjeneste enten samlet eller i 2 reiser.

For at avancere til premierløytnant yderligere 60 dages tjeneste i denne stilling.

Om bevilgning til hæren og marinen.

Da alt vedrørende automobilvæsenet som hittil bør underlægges træningsinspektøren, maa trænkorpsets fastlønnede befalskadre utvides.

Generalstaben uttaler, at det fastlønnede befall, som skal ha med disse kurser at gjøre, vil faa saa megen tjeneste — mindst 6 maaneder aarlig — at de maa bli garnisonerende. Til at begynde med anser generalstaben det nødvendig at ansætte:

- 1 kaptein som chef,
- 1 kommandersersjant,
- 1 furer,
- 2 sersjanter.

Av øvelsesmateriel maa der anskaffes 10 automobiler og 10 motorcykler, hvorhos der maa bygges de nødvendige magasiner med reparationsverksted.

Det opførte personel foreslaaes av generalstaben ansat snarest og ialfald inden utgangen av indeværende budgetaar av hensyn til kursene, som senest bør paabegyndes i juni maaned iaar.

Departementet finder for nærværende ikke at ville ta standpunkt til det av generalstaben fremsatte forslag, idet man bør avvente en utredning av spørsmålet fra den av departementet nedsatte trænkommision, bestaaende av 2 trænofficerer og 1 generalstabsofficer.

Dog finder departementet, at man snarest bør søke utdannet noget befall, som i tilfælde kan være instruktører i saadanne kurser som av generalstaben foreslaaet.

Departementet agter derfor, forsaavidt ingen bemerkning hertil gjøres fra Stortingets side, at foranledige indbeordret 1 officer og 3 underofficerer fortrinsvis av trænkorpset til gjennomgaaelse av et 120 dages kursus ved en chaufførskole i Kristiania.

Paa det ordinære budget er der — som vanlig — opført det nødvendige beløp til indbeordring av 2 underofficerer i 60 dage til chaufførskole. Paa saa kort tid vil man ikke kunne faa utdannet dygtige instruktører, hvorfor man har fundet at maatte sætte kurset for det hernævnte befall — 1 officer og 3 underofficerer — til 120 dage.

Utgiften hermed anslaaes til ca. kr. 5 000,00, som vil bli utredet av de til neutralitetsvernet bevilgede midler.

Generalstaben har i forannævnte uttalelse av 23de december f. a. med tilslutning av kommanderende general endvidere foreslaaet at der til en begyndelse straks anskaffes væsentlig som øvelsesmateriel:

1) 10 lasteautomobiler og 10 motorcykler anslaaet til et beløp av . . . . . kr. 125 000,00	
2) reparationsverksted og magasiner	50 000,00
Sum	kr. 175 000,00

Departementet er i alt væsentlig enig heri, men opfører av budgetmæssige grunde iaar kun kr. 100 000,00 som forutsættes anvendt væsentlig til indkjøp av lasteautomobiler.

b. Diverse anskaffelser.

Kr. 50 000,00.

I 1915 forelaa vedrørende trænkorpset et krav paa anskaffelse av essevogner, essekjærrer, intendanturvogner, saler og kløvsaler samt diverse utstyr og vogner til supplering efter krigsopsætningsplanen for tilsammen kr. 215 000,00.

Herav blev for indeværende termin bevilget kr. 50 000,00 til kløvsaler for 6te trænkompagni. (Kfr. st. prp. nr. 84, 1916 side 16).

Departementet opfører for kommende termin det samme beløp som iaar kr. 50 000,00 som foreslaaes anvendt efter departementets nærmere bestemmelse, idet bemerkes, at beløpet væsentlig er tænkt anvendt til sæler, kløvsaler, essevogner, essekjærrer m. v.

XI. Indkjøp av materialer til fabrikation av hestesko.

Titel 11 (paa det ekstraordinære statsbudget).

Kr. 90 000,00.

Til indkjøp av materialer til fabrikation av hestesko opfører departementet kr. 90 000,00.

Der henvises til generalstabens skrivelse av 24de mars 1916 og krigsforsyningskommisionens skrivelser av 15de april og 7de juli 1916, som vedligger som utrykte bilag.

Om bevilgning til hæren og marinen.

XII. Fortifikatoriske arbejder m. v.

Titel 12 (paa det ekstraordinære statsbudget):

Kr. 365 000,00.

a. Forsterkning av Ingstadkleiven fort.

Kr. 50 000,00.

Erfaringene fra den nu paagaende krig viser, at selv sterk panserbeskyttelse ikke motstaar de kraftige brisantprojektiler, hvormed man nutildags maa gjøre regning. Særlig ubeldig i saa henseende er enkelte av vore landbefæstninger, idet deres fast pivoterte hovedskyts, — kun dækket av skjold og staaende i aapne og markerede batterier — vil være meget utsat under en beskytning.

Kommanderende general har derfor i tilslutning til generalstaben, fæstningsningsartilleriet og generalinspektøren for ingeniørvaabnet sterkt anbefalet, at Ingstadkleivens forts kanoner søkes gjort bevægelige, saaledes at de kan flyttes fra stilling til stilling inden et ikke altfor snevert omraade, en fremgangsmaate, der har vist særdeles gode resultater under den nu paagaende krig.

For at forsterke fortets artilleriforsvar foreslaaes endvidere anlagt de nødvendige indrykningsveier med forberedte placements for feltskyts.

Da staten omtrent ikke eier noget terræng utenfor selve befæstningerne vil det være nødvendig i forbindelse med ovennævnte arbejder at søke fortets grundomraade betragselig utvidet — en sak der ogsaa er meget paa krævet av hensyn til besætningens øvelser og de fortifikatoriske arbejder, der bør sættes iverk for at styrke nærforsvaret.

En nedsat kommission, der har hat i oppdrag at fremkomme med forslag til provisorisk forsterkning av Ingstadkleivens fort, har med tilslutning av Kommanderende General, fæstningsartilleriet og distriktskommandoen paa det sterkeste fremholdt nødvendigheten av, at fortets grundeendom søkes utvidet.

Generalinspektøren for ingeniørvaabnet er anmodet om, under fornøden konferanse med fæstningsartilleriet og efter stedfunden rekognosering av officerer av ingeniørvaabnet og fæstningsartilleriet, at fremkomme med detaljert forslag til forannævnte arbeide.

Efter generelt overslag vil utgiftene antagelig beløpe sig til:

1. Grunderhvervelse ca. 1 000 maal	kr. 100 000,00
2. Omdannelse av fast skyts til bevægelig	« 200 000,00
	<hr/>
Sum	kr. 300 000,00

Departementet opfører som begyndelsesbevilgning kr. 50 000,00.

b. Forsterkning av Ravnebergets batteri.

Kr. 65 000,00.

Kommanderende General har paa samme grundlag som foran fremholdt vedrørende Ingstadkleiven i tilslutning til generalstaben, fæstningsartilleriet og generalinspektøren for ingeniørvaabnet paa det sterkeste anbefalet, at der snarest mulig gaaes igang med at omdanne batteriets fast pivoterte skyts til bevægelig skyts paa skinnebaner. Efter overslag fra generalinspektøren for ingeniørvaabnet er utgiftene, iberegnet grunderhvervelse samt omdannelsen av skytssets affutager, beregnet til kr. 65 000,00, hvilket beløp departementet opfører.

c. Provisoriske forsvarsanlæg paa Torkildsrudaas.

Kr. 50 000,00.

Som det fremgaar av Stortingets militærkomites indstilling i Tillæg 10 til indst. S. X., 1913 (jfr. departementets skrivelse til Stortingets militærkomite av 30te juni 1913, som vedligger som utrykt bilag), har det været departementets hensigt — saasnart budgetmæssige hensyn tilsteder det — at æske Stortingets bevilgning til anlæg av et fort paa Torkildsrudaas.

Samtlige vedkommende militære autoriteter har uttalt sig for nødvendigheten av et fortanlæg paa Torkildsrudaas for at Fossumavsnittets befæstninger i en krig skal kunne løse sin oppgave.

Fortet har tidligere været forutsat utstyrt artilleristisk og fortifikatorisk som verkerne paa Høitorpaas og Tregstad Varde. Omkost-

ningene hertil var i 1913 anslaaet til kr. 1 125 000,00.

Departementet finder ikke for nærværende at burde fremlægge noget forslag til endelige befæstningsanlæg paa Torkildsrudaas.

Paa den anden side finder departementet — særlig under hensyntagen til den nuværende situation — at man ikke længer bør utsætte med at medta Torkildsrudaas som et led i Fossumavsnittets befæstninger. Departementet antar at man ved anordning av provisoriske forsvarsanlæg paa Torkildsrudaas vil kunne dra betydelig fordel av dette punkt under forsvaret av heromhandlede avsnit.

Ved at indbeordre soldater i nødvendig antal vil provisoriske anlæg kunne utføres i løpet av forholdsvis kort tid.

Departementet finder overensstemmende hermed at burde foreslaa at der nu erhverves fornøden grund paa Torkildsrudaas, og at departementet bemyndiges til at igangsætte provisoriske anlæg paa dette sted — om det skulde vise sig ønskelig — ved hjælp av indkaldte avdelinger.

Til fornødne grunderhvervelser m. v. opfører departementet anslagsvis kr. 50 000,00.

d. Torpedobatteri, Agdenes.
Kr. 250 000,00.

Som bekjendt tillater ikke dybden og strømforholdene i Trondhjemsfjorden etablering av minesperringer ved Agdenes befæstninger.

Dette forhold er en stor svakhet ved befæstningene og gir en mulighet for indløpets forcering.

Under disse omstændigheter har Kommanderende admiral og fæstningsartilleriet anbefalet, at der ved Agdenes anlægges et permanent torpedobatteri, for hvilket planer er indsendt til departementet. Grunden til at saadant forslag ikke tidligere er fremkommet er den at torpedoernes aktionsradius, fart og sikkerskytning tidligere ikke har været saa stor at et tilstrækkelig effektivt forsvar kunde opnaaes, men dette vaaben er i den senere tid ganske betragtelig forbedret, saaledes at det nu vil være istand til at løse en opgave som den her omhandlede.

Departementet anser derfor anlagget av et torpedobatteri ved Agdenes som en overmaade paakrævet foranstaltning.

Et saadant torpedobatteri vil være forholdsvis billig at anskaffe og ikke paa langt nær saa kostbart i drift som flytende materiel, da det kun kræver et faatallig personel. Det vil under kritiske tider altid kunne holdes klart og vil gi en væsentlig betryggelse mot en pludselig forcering av indløpet til Trondhjem.

Utgiftene for et moderne torpedobatteri, beregnet paa 18 torpedoer er efter detaljeret overslag fra generalinspektøren for ingeniørvaabnet og marinens minevæsen beregnet til ialt ca. 1 million kroner. De utarbeidede planer vedlægges.

Departementet opfører som begyndelsesbevilgning til heromhandlede torpedobatteri kr. 250 000,00.

e. Tilskud til veibygning,
Tromsø stift.

Kr. 50 000,00.

Mangelen paa gode og sammenhengende veier i Nord-Norge stiller store hindringer iveien for et kraftig og seigt forsvar av denne landsdel. Troppeforskyvninger og transport av proviant, ammunition og materiel maa nu i tilfælde av krig i stor utstrækning foregaa paa ubanede veier, i fjeldterræng og over myrer. Anlæg av gode veier i denne landsdel — særlig i Tromsø amt — vil derfor, foruten at fremhjelpe vedkommende distrikters næringsliv, være av uvurderlig militær betydning.

Paa grund av de forholdsvis store anlæg det her dreier sig om og paa grund av de mange krav til veibygning fra alle landets kanter, vil de militært viktigste veie i Tromsø stift ikke kunne paaregnes at bli fuldført i en nogenlunde nær fremtid, saafremt der kun skal anvendes de midler, som aar om andet stilles til disposition paa veivæsenets ordinære budget.

Paa den anden side bør bygningen av disse veie av forannævnte militære hensyn ikke utstaa. Departementet finder derfor efter forslag fra 6te division, generalstaben og kommanderende general, at militæretaten her bør træ støttende til. Herom har man ogsaa konferert med Arbeidsdepartementet.

Det skal i denne forbindelse nævnes, at der engang tidligere av militære bevilgninger

Om bevilgning til hæren og marinen.

har været ydet bidrag til veibygning i Tromsø stift.

I henhold til Stortingets beslutning av 29de april 1912, tilfølgat ved kongelig resolution av 21de mai næstefter, blev der til veianlægget Bjerkvik i Herjangen i Nordlands amt til Storfossen og Elvenes i Gratangen i Tromsø amt utredet et beløp paa kr. 17 400,00 — utgjørende $\frac{1}{10}$ av overslagssummen for nævnte veianlæg, av det ved Stortingets beslutning av 12te juli 1907 avsatte beløp til forsvarsforanstaltninger i Ofottrakten (jfr. militærkomiteens indst. S. nr. 145, 1912).

De veianlæg i Tromsø stift, som det av militære hensyn er paakrævet snarest at faa fuldført er følgende:

1. Veianlægget Storfossen (i Gratangen)—Fosbakken—Kollen (Salangsdalen) og
2. Omlægning av veien Brandvold i Salangsdalen til Sætermoen i Tromsø amt.

ad 1.

Heromhandlede vei danner fortsættelsen av det forannævnte veistykke Bjerkvik—Storfossen (hvorfra sidelinje til Elvenes) og utgjør en del av den fremtidige store veiforbindelse fra Narvik (Herjangen) over Bardu og Maalselven til Lyngen, — den saakaldte indlandsvei.

Veistykket Bjerkvik—Storfossen vil antagelig bli færdig til høsten 1917. Skal imidlertid denne del faa nogen større betydning for overføring av tropper etc. fra Narvikavsnittet til Barduavsnittet og omvendt er det absolut paakrævet at veistykket fra Storfossen til Salangsdalen (Kollen) snarest iverksettes.

Veianlægget fra Gratangen til Salangsdalen er anslaaet til kr. 289 300,00.

Paa veivæsenets budget for kommende termin er til heromhandlede veistykke opført kr. 15 000,00.

Departementet foreslaar, at der til veien Storfossen—Salangsdalen, i likhet med hvad der fandt sted for veianlægget Bjerkvik—Storfossen, av militæretaten ydes et bidrag en gang for alle svarende til $\frac{1}{10}$ av anlægs-

omkostningene, altsaa kr. 28 930,00 eller avrundet kr. 30 000,00.

ad 2.

Veistykket fra Salangsdalen (gaarden Brandvold) til Sætermoen utgjør den sidste tredjedel av veien Sjøveien—Sætermoen og har en længde av ca. 10 km.

Veien fra Sjøveien til Brandvold er i sin nuværende tilstand trafikabel for alle slags kjøretøier med normal belastning.

Veistykket Brandvold—Sætermoen har derimot meget uheldige stigningsforhold, er smal og danner hyppig krappe kurver. Paa denne del av veien kan derfor kun kjøres med ganske smaa læs, likesom automobiltrafik er udelukket.

I betragtning av at veien til Sjøveien allerede under fredsforhold er overmaade sterkt trafikert og under et felttog sandsynligvis vil utgjøre en av de viktigste forbindelseslinjer mellom felttroppene i dette omraade og sjøen, er en utbedring av stykket Brandvold—Sætermoen absolut paakrævet, saa meget mere som dette veistykke indgaar som et viktig led i den hovedveiforbindelse som engang maa komme istand fra Ofoten til Lyngen.

6te division har gjentagne ganger sterkt fremholdt nødvendigheten av at denne del av veien omlægges snarest mulig.

Departementet er enig heri.

Veidirektøren har oplyst, at omlægningen av denne vei tidligst vil kunne faa plass paa det ordinære veibudget om 6 aar og at det neppe vil være mulig uten ekstra foranstaltninger og omkostninger at fuldføre anlægget paa kortere tid end 3 budgetaar eller noget derover.

Departementet finder det imidlertid av militære hensyn paakrævet at omlægningen av heromhandlede veistykke paaskyndes mest mulig.

Arbeidsdepartementet har erklært sig villig til at iverksette omlægningen med fuld kraft, saafremt militæretaten forskudsvis stiller det nødvendige beløp til disposition samt utreder $\frac{1}{10}$ av anlægsomkostningene.

Omlægningen er av amtsingeniøren i Tromsø amt beregnet at ville koste kr. 183 500,00.

Om bevilgning til hæren og marinen.

Departementet finder ved nærværende anledning at burde foreslaa at der som bidrag en gang for alle bevilges kr. 18 350,00, eller avrundet kr. 20 000,00, svarende til $\frac{1}{10}$ av anlægsomkostningene, samt at der desuten av militærvæsenet som forskud stilles det nødvendige beløp til disposition for veivæsenet til omlægning av heromhandlede vei, mot refusion av Arbeidsdepartementet efterhaanden som bevilgningen til denne vei blir opført paa veibudgettet.

I henhold til foranstaaende foreslaaes:

1. Som bidrag til veianlægget Storfossen—
Salangsdalen bevilges . . . kr. 30 000 00
2. Som bidrag til omlægning
av veien Brandvold—
Sætermoen . . . . . « 20 000,00

Tilsammen kr. 50 000,00

Saaframt ingen bemerkning herom gjøres under sakens behandling i Stortinget forutsettes derhos Forsvarsdepartementet bemyndiget til at utrede paa en forskudskonto det til sidstnævnte veianlæg nødvendige beløp mot at dette refunderes av Arbeidsdepartementet efterhaanden som bevilgning til denne vei blir git av Stortinget paa veivæsenets budget.

Ofotens befæstningsanlæg.

Departementet har i st. prp. nr. 84, 1916, side 11 bebudet at fremkomme med forslag til tillægsbevilgning for næste budgettermin til ovennævnte anlæg.

Da man imidlertid endnu ikke har oversigt over, naar det skyts som yderligere skal anbringes i avsnittet, kan paaregnes levert, finder departementet at spørsmålet om tillægsbevilgning foreløbig faar utstaa.

XIII. Bebyggelse paa befæstningerne.

Titel 13 (paa det ekstraordinære statsbudget).
Kr. 30 000,000.

- a. Stjørdalens befæstninger.
Kr. 15 000,00 (tillægsbevilgning).

Overensstemmende med departementets forslag i st. prp. nr. 120, 1914, side 77 og st. prp. nr. 26, 1915, side 36 har Stortinget

bl. a. bevilget ialt kr. 24 000,00 til indlægning av elektrisk lys og ventilation paa Stjørdalens befæstninger. Herav var kr. 20 000,00 forutsat anvendt til selve det elektriske anlæg, kr. 2 000,00 til ventilation og kr. 2 000,00 til ingeniørarbeider. Overslaget var skjønsmæssig.

Efter de foreliggende og nu approberte planer vil der til ingeniørarbeider medgaa ca. kr. 11 000,00 og til det elektriske anlæg ca. kr. 26 000,00, altsaa kr. 15 000,00 mere end oprindelig forutsat.

For ingeniørarbeidernes vedkommende skyldes overskridelsen, at man — for at erholde et hensigtsmæssig arrangement — har maattet foreta utsprængninger for at skaffe plads til maskinstationen, hvilken man oprindelig hadde tænkt skulde kunne anbringes i de tidligere utsprængte rum.

For det elektriske anlægs vedkommende skyldes overskridelsen dels prisstigning, dels nogen ændring av anlægget.

Departementet foreslaar derfor at der til ovennævnte bevilgninger til elektrisk lys og ventilation paa Stjørdalens befæstninger gives en tillægsbevilgning paa kr. 15 000,00.

b. Værdalens befæstninger.

Bolig for garnisonerende underofficerer.

Kr. 15 000,00.

Overensstemmende med departementets forslag i st. prp. nr. 84, 1916, side 46 og 47, har Stortinget bifaldt at der paa Værdalens befæstninger skal opsættes en mindre garnisonsavdeling. Ved samme anledning samtykket Stortinget i at garnisonsavdelingens 3 garnisonerende underofficerer blev tilstaat en husleiegodtgjørelse av kr. 360,00 pr. aar, indtil familieboliger kan bli bygget.

I budgetforslaget for 1917—1918 foreslaar kommandanten med tilslutning av Fæstningsartilleriet at der nu opføres familieboliger for disse underofficerer.

Fæstningsartilleriet anfører bl. a.:

«Ved Værdalens befæstninger, som ligger paa et ugjestmildt sted fjernt fra bebyggede distrikter, er det udelukket at det garnisonerende befall kan skaffes bolig for sin

Om bevilgning til hæren og marinen.

familie i nogenlunde nær beliggenhet fra befæstningerne.

Skal levevilkaarene for det garnisonerende befal bli taalelige, maa der skaffes dem familiebolig paa stedet.»

Kommandanten foreslaar at der opføres 3 eneboliger, hvilke sandsynligvis vil kunne opføres for kr. 10 000,00 pr. stk.

Departementet slutter sig til kommandantens og fæstningsartilleriets forslag idet

det ogsaa for mobilisering paa grund av befæstningernes avsides beliggenhet er nødvendig at skaffe underbringelsesrum tilveie i befæstningens nærhet. Departementet foreslaar derfor at der bevilges kr. 15 000,00 som begyndelsesbevilgning til opførelse av familieboliger for de garnisonerende underofficerer paa Værdalens befæstninger. Disse boliger vil da ved mobilisering kunne anvendes til indkvartering av besætningsstyrkens befal m. v.

B. Marinen.

I. Minevæsenet.

Anskaffelser m. v. titel 1 (paa det ekstraordinære statsbudget):

Kr. 2 625 000,00.

Minevæsenet har i sit budgetforslag for kommende termin foreslaat følgende anskaffelser m. v. utover de beløb som er optat i det ordinære marinebudget:

Torpedoanskaffelser m. v.	kr. 1 390 000,00
Minefabrikation	« 1 668 000,00
Elektrisk materiel	« 230 000,00
Radiomateriel	« 159 500,00
Senere er foreslaat:	
Signalmateriel	« 90 000,00
	kr. 3 537 500,00

Herav optar departementet følgende poster:

1 Torpedoanskaffelser	kr. 1 000 000,00
2. Minefabrikation m. v.	« 1 500 000,00
3. Flytbare lyskastere	« 100 000,00
4. Signalmateriel	« 25 000,00
	kr. 2 625 000,00

Ad 1. Til de av marinenes fartøier som anvender de nyeste torpedoer haves nu kun 2 torpedoer pr. utskytningssrør. Minevæsenet har allerede tidligere paapekt at dette antal maa ansees for utilstrækkelig, og finder at man som foreløbig maal ialfald maa sætte sig, at undervandsbaatene skaffes 4 og de øvrige fartøier 3 torpedoer pr. rør. Før at opnaa dette bør der snarest mulig anskaffes 51 nye torpedoer.

Departementet har været opmærksom paa ønskeligheten av at øke torpedobeholdningen saaledes som av minevæsenet foreslaat, og da det ved aarets begyndelse lykkedes at faa tilbud om levering av torpedoer fra utlandet, har departementet bemyndiget minevæsenet til at avslutte kontrakt med vedkommende firma om levering av 50 torpedoer.

Det bemerkes at det hele behov av torpedoer til de undervandsbaater og torpedobaater, som nu er under bygning, ikke vil kunne tilfredsstilles av vor egen torpedofabrik inden en rimelig tid, saa der ogsaa til disse vil bli nødvendig at skaffe endel torpedoer fra utlandet, hvis der ikke gaaes til utvidelse av den netop færdige torpedofabrik, som er basert paa en meget beskeden produktion, nemlig 15 à 20 torpedoer pr. aar. Erfaringen har nu

Om bevilgning til hæren og marinen.

vist at kravene til torpedoproduktion er blit ganske anderledes store end oprindelig forutsat. Minevæsenet har i sit budgetforslag gjort opmærksom paa denne sak i forbindelse med et forslag om at skaffe fornødent oplagsrum for materialer og for materiel under arbeide. Minevæsenet foreslaar saken løst paa den maate, at torpedo- og mineverkstedet forlænges 20 meter, og det derved indvundne rum benyttes til oplagsrum. Om torpedofabrikationen skulde ønskes utvidet vil det nævnte rum eller deler derav kunne tages i bruk i dette øiemed, og det nødvendige lagerrum eventuelt opføres som en nytilbygning. Minevæsenet har i en senere skrivelse yderligere argumentert for en tilbygning som foran omhandlet og foreslaat 33 m. forlængelse istedenfor 20 og derhos foreslaat at der anskaffes fornødent maskininventar, saaledes at der snarest kan gaaes igang med en utvidet produktion. Omkostningene er anslaat til ca. kr. 210 000,00. Herav hadde minevæsenet tænkt sig kr. 90 000,00 avholdt av bevilgningen til miner (se nedenfor ad-punkt 2), og resten av summen kr. 120 000,00 avholdt av de besparelser paa bevilgningen til torpedoer som man venter sig ved at fabrikere torpedoene selv.

Departementet skal i anledning av det foran refererte forslag, bemerke, at man nærer betænkeligheter ved for nærværende at gaa til en utvidelse av verkstedsbygningen, baade paa grund av de kostbare byggeforhold, og av hensyn til at der ved en senere innskærnkning i den nu forcerete minefabrikation muligens kan bli anledning til at øke fabrikationen av torpedoer med den plads, man nu raader over. Skulde imidlertid den nuværende situation, og den dermed forbundne usikkerhet med hensyn til muligheten av at faa torpedoer fra utlandet fremdeles vedvare i længere tid, og skulde det vise sig, naar de første torpedoer er fremstillet, at torpedofabrikationen er løst paa en tilfredsstillende maate ser departementet ingen bedre utvei for at sikre os den nødvendige supplering av torpedoer, end at utvide torpedofabrikken saaledes som av minevæsenet foreslaat.

Av hensyn hertil maa departementet forbeholde sig adgang til om nødvendig at anvende det fornødne beløp

til en utvidelse av torpedofabrikken, som i tilfælde vil bli utredet dels av den nedenfor omhandlede bevilgning til minefabrikation, dels av den besparelse som kan paaregnes ved hjemmefabrikation av torpedoer.

Ad 2. Til fortsat fabrikation av miner i kommende termin opfører departementet kr. 1 500 000,00, idet herunder forutsættes at indgaa ogsaa bygning av de nødvendige mine-magasiner samt endel andre foranstaltninger for minefabrikationen, bl. a. tilveiebringelse av et oplagsrum i tilknytning til mine- og torpedofabrikken.

Ad 3. Under henvisning til hvad der i st. prp. nr. 84 for 1916, side 26 er anført, opfører departementet kr. 100 000,00 til fortsat anskaffelse av transportable lyskaster-anlæg, hvorav der efterhvert vil trænges et større antal til forskjellige provisoriske mine-spærringer paa kysten m. v.

Ad 4. Marinens minevæsen har foreslaat anskaffet «Aga» signallykter til anvendelse paa marinens fartøier istedenfor de nuværende signallanterner, som ikke er tilfredsstillende for signalering paa større avstande.

Til samtlige fartøier vil trænges ca. 200 stk., men departementet opfører foreløbig til anskaffelse av ca. 50 stk. kr. 25 000,00.

II. Artilleriet.

Anskaffelser m. v. titel 2 (paa det ekstraordinære statsbudget):

Kr. 1 318 500,00.

Artilleriet har foreslaat følgende anskaffelser m. v.:

Sprængstof	kr.	256 400,00
47 m/m. brisantgranater med brandrør	«	67 500,00
Emner til reserveammunition	«	658 000,00
Fabrikation av banelys	«	38 000,00
— « tændpatroner og tændskruer m. v.	«	62 500,00
Ordreoverføringsapparater til 3 panserskibe	«	84 000,00
		-----
		kr. 1 166 400,00

Om bevilgning til hæren og marinen.

Endvidere har kommanderende admiral foreslaat:

32 stk. 76 m/m. antiballonkanoner og 20 stk. 76 m/m. kanoner til bevogtningsfartøier, tilsammen. . . . . kr. 2 920 000,00

kr. 4 086 400,00

Herav optar departementet:

1. Anskaffelse av sprængstof kr. 18 000,00
2. Fabrikation « banelys . « 38 000,00
3. — « tændpatroner, tændskruer m. v. « 62 500,00
4. Fabrikation av kanoner med ammunition. . . . . « 1 200 000,00

kr. 1 318 500,00

Ad 1. Den her omhandlede anskaffelse av sprængstof angaar levering av 3 ton ballistit fra Engene krudtverk, som er bestemt anvendt til ammunition for 15 cm. kanoner.

Utgiftene ved denne anskaffelse er postert paa en midlertidig konto og opføres her med kr. 18 000,00.

Ad 2. Man har ved marinens artilleri igangsat fabrikation av banelys til bruk under indskytning med kanoner i mørke.

Den hittil færdige produktion har væsentlig været levert til hæren, og artilleriet foreslaar for kommende termin kr. 38 000,00 til fabrikation av banelys for marinen, idet heri ogsaa indgaar endel maskinanskaffelser for ca. kr. 10 000,00.

Departementet opfører overensstemmende hermed.

Ad 3. I skrivelse av 27de februar 1917 (utrykt bilag) har artilleriet foreslaat igangsat oparbeidelse av endel tændammunition til kanoner, hvorav beholdningene ikke er tilstrækkelig.

Departementet har git artilleriet bemyndigelse til at iverksætte den foreslaede anskaffelse, der vil andra til kr. 62 500,00, hvilket beløb opføres.

Ad 4. Kommanderende admirals ovenstaaende forslag til anskaffelse av kanoner er opgjort efter de foreløbige krav som foreligger om forsyning av vore større fartøier og hovedstationens luftforsvar med moderne antiballonkanoner, samt til bevæbning av leiede bevogt-

ningsfartøier med effektivt skyts. Departementet er enig i nødvendigheten av saa snart som mulig at faa anskaffet det av kommanderende admiral foreslaede skyts. Paa grund av vanskelighetene ved for tiden at faa skyts fra utlandet finder man imidlertid at maatte reducere antallet til 20 kanoner, som antages at kunne bygges ved marinens artilleriverksteder.

Prisen for kanonene med ammunitionsforsyning, iberegnet endel nødvendige maskinanskaffelser, er beregnet til ca. kr. 60 000,00 pr. stk. eller for 20 kanoner 1,2 millioner kroner.

III. Flyvevæsenet.

Anskaffelser m. v. titel 3 (paa det ekstraordinære statsbudget):

Kr. 1 500 000,00.

Flyvebaatfabriken har i sit budgetforslag for kommende termin opført:

16 flyvebaater (herav 2 skoleapparater)	kr. 818 000,00
Skurplads, indgjærning, motorbaat, bensinkjælder paa Karljohansvern . . . . . «	260 000,00
Do. do. i Kristiansand . . . . . «	93 500,00
Do. do. i Bergen . . . . . «	56 500,00
Flyverutstyr . . . . . «	9 600,00
14 mitraljoser . . . . . «	56 000,00
14 radiostationer . . . . . «	56 000,00
14 flyvebaater, forsøksdrift m. v. . . . . «	24 000,00
Fuldførelse av verksted paa Karljohansvern . . . . . «	70 000,00
Paabegyndelse av aeroplanfabrik . . . . . «	130 000,00
Forraad av specialmaterialer . . . . . «	40 000,00

kr. 1 613 600,00

Den nuværende chef for marinens flyvevæsen har efter sin tiltrædelse uttalt, at han finder det paakrævet for at komme iveri med et større antal flyvebaater, at der bør bevilges til 20 maskiner istedetfor 16.

Derved blir det samlede krav kr. 1 813 800,00.

Om bevilgning til hæren og marinen.

Departementet opfører kr. 1500000,00 til flyvebaater med skurplads, utstyr og bevæbning samt til videre bygning av verksted m. v. Nogen nøiagtig oversigt over bevilgningens anvendelse kan man for tiden ikke angi, idet dette i første række vil avhænge av omkostningene ved bygning av de nyeste flyvebaat-typer med moderne utstyr. Endvidere er der endnu ikke tat endelig standpunkt med hensyn til fordelingen av de her foreslaaede flyvebaater til nye stationer, likesom man ikke har faat fuld opgave over hvad anlægsomkostningene for flyvebaatstationene i Kristiansand og Bergen vil andra til.

IV. Sanitetsvæsenet.

Anskaffelser m. v. titel 4 (paa det ekstraordinære statsbudget):

Kr. 5000,00.

Marinens sanitetsvæsen foreslaar til videre anskaffelse av baaremateriel og sanitetsforraad kr. 5000,00 og departementet opfører overensstemmende hermed.

V. Station for undervandsbaater.

Titel 5 (paa det ekstraordinære statsbudget):

Kr. 450000,00.

For de undervandsbaater som er fordelt til Kristianiafjorden anvendes «Ellida» som verksteds- og moderskib. Erfaringene under de sidste aars utrustninger har imidlertid vist at «Ellida» falder kostbar i drift i forhold til dens nytte som moderskib i et distrikt som Kristianiafjordens ytre del, hvorfor man har optat spørsmålet om at la den avløse av en station iland, hvor man — foruten at bli uavhengig av kultilførselen — ogsaa kunde opnaa at faa bedre underbringelsesforhold for undervandsbaatsbesætningene, som ogsaa under normale forhold vil være knyttet til sine fartøier praktisk talt aaret rundt.

Departementet hadde tænkt sig at det muligens vilde været mest hensigtsmæssig at anordne en landstation paa Karljohansvern, men da dette av militære grunde bestemt er fra-

raadet, medmindre der samtidig anordnes en undervandsbaatstation i Kristianiafjordens ytre del, saaledes at der i dette tilfælde maatte træffes de fornødne tekniske anordninger og skaffes underbringelse av besætningene paa 2 steder, har man efter de militære myndigheters anbefaling latt utarbeide planer for en permanent landstation i Tønsbergdistriktet. I dette distrikt er forskjellige alternativer undersøkt og av disse er endelig sydsiden av Tønsberg kanal utenfor Teiegaard anbefalt som det sted, hvor en landstation hurtigst og billigst kan anordnes.

De arealer som var utset til undervandsbaatstationen bestaar av Teiegaard med ca. 5 maal tomt og den i kanalen beliggende holme, begge tilhørende Tønsberg kommune, samt en strandtomt tilhørende Tønsberg bryggeri paa ca. 5 maal.

Da Tønsberg kommunes tilbud paa Teiegaard kun blev vedstaat til utgangen av 1916 blev 1ste sjømilitære distriktskommando under 19de desember 1916 bemyndiget til at indkjøpe de omhandlede eiendomme, nemlig:

Teiegaard	kr. 77 500,00
Holmen i Tønsberg kanal.	« 10 000,00
Bryggeriets strandtomt	« 10 000,00

tilsammen kr. 97 500,00

I skrivelse av 30te mars 1917 (utrykt bilag) har 1ste sjømilitære distriktskommando avgitt forslag og omkostningsoverslag for landstationens anlæg som lyder paa kr. 440000,00.

Forslaget omfatter bygning av en kai paa 135 m. længde samt transformatorstation, torpedomagasin og et mindre verksted.

Hovedbygningen paa Teie tænkes indredet saaledes, at 1ste etage gir kontorer samt messerum og lugarer for 11 officerer, 2den etage messe og soverum for 22 underofficerer, mens kjøkkener o. s. v. anbringes i kjelderren.

Den nuværende sidebygning indredes til kaserne for 30 mand, hvorhos der bygges en ny sidebygning med plads for 30 mand samt spiselokaler for 60. Hertil kommer utgifter til inventar og anlæg av veier, vand, lys og W. C.

For saa snart som mulig at faa anordnet ladestation iland har departementet allerede

Om bevilgning til hæren og marinen.

git bemyndigelse til opførelse av transformatorstation og kai, som man dog for at reducere utgiftene har forkortet fra 135 m. til 80 m. Efterat man endvidere har nedsat den foreslaaede bevilgning til verksted med maskiner fra kr. 89 000,00 til kr. 50 000,00 vil omkostningene ialt andra til:

1) Kai 80 m. lang	kr. 90 000,00
2) Transformatorstation	« 19 000,00
3) Torpedomagasin med inventar «	30 000,00
4) Verkstedsbygning med maskiner	« 50 000,00
5) Indredning av hovedbygning og sidebygning paa Teie . . .	« 28 000,00
6) Kaserne og spiserum	« 69 000,00
7) Vei, vand, lys, W. C.	« 14 000,00
8) Inventar	« 50 000,00

---

kr. 350 000,00

Hertil kommer den ovenfor nævnte kjøpesum for Teie gaard med videre kr. 97 500,00 der avrundes til . . . . . « 100 000,00

Tilsammen kr. 450 000,00

hvilket beløp departementet opfører.

Marinens Reguleringskommission avholdt møter 17de, 18de og 19de oktober 1916 til behandling av spørsmål om nybygning for Marinen.

I kommissionens uttalelse, der vedligger som utrykt bilag, er behandlet de forskjellige fartøistyper, og kommissionen konkluderer med at foreslaa anskaffet 4 undervandsbaater til en antagelig pris av 10 millioner kroner, mens den for de øvrige fartøistypers vedkommende anser sig avskaaret fra at fremkomme med bestemt forslag, paa grund av vanskelighetene ved under de nuværende forhold at faa anskaffet eller bygget krigsfartøier.

Utover det foreslaaede beløp paa kr. 10 000 000,00 anbefaler kommissionen inidertid at der stilles til disposition for nybygning et beløp paa mindst kr. 20 000 000,00 idet den forutsætter at alle forberedelser for videre nybygning træffes paa forhaand, saa denne kan iverksettes uten forsinkelse, saasnart anledning gives.

Under forhandlingene i Norges Forsvarskommission angaaende det her fremlagte forslag til ekstraordinært forsvarsbudget blev fra samtlige militære chefer paapekt nødvendigheten av at marinens fartøismateriel fornyes og forøkes, og disse maatte derfor beklage at der ikke kunde gives anvisning paa noget beløp for nybygning indenfor det beløp av ca. 30 millioner kroner, der var stillet til disposition til dækning av de mest paa-trængende krav.

Som det vil sees av utskriften av Forsvarskommissionens forhandlingsprotokol har Forsvarsdepartementets chef sluttet sig til denne uttalelse. Men da Regjeringen for tiden ikke har kunnet stille til disposition en høiere sum end de nævnte 30 millioner kroner, og da dette beløp, efter forsvarskommissionens enstemmige forslag helt vil medgaa til at dække de mest paa trængende krav om anskaffelser og byggearbeider, som bør tilgodesees av hensyn til den foreliggende situation, er departementet avskaaret fra ved denne anledning at opføre noget beløp til fortsat anskaffelse av undervandsbaater eller til avsætning for marinens nybygning.

I henhold til det anførte tillater departementet sig at

indstille:

At deres Majestæt vil bifalde og underskrive vedlagte utkast til en proposition til Stortinget om bevilgninger m. v. til forsvaret.

Hans Majestæt Kongens proposition til Stortinget om bevilgninger m. v.
til forsvaret for budgetterminen 1917—1918.

Vi Haakon, Norges Konge,

gjør vitterlig:

Stortinget indbydes til at fatte beslutninger om bevilgninger m. v. til forsvaret for
budgetterminen 1917—1918 overensstemmende med vedlagte utkast.

Forsvarsdepartementets indstilling i saken vedligger i avtryk.

Git paa Kristiania slot den 27de april 1917.

Under Vor haand og rikets segl

Haakon.
(L. S.)

Gunnar Knudsen.

Hesselberg.

Utkast

til beslutning om bevilgninger m. v. til hæren og marinen for budget-
terminen 1917—1918.

I.

At der for terminen 1ste juli 1917 til 30te juni 1918 gives følgende bevilgninger
til hæren og marinen:

I. Vedrørende materiel m. v.
(paa det ekstraordinære statsbudget).

A. Hæren.

Titel	1.	Artilleriets tekniske fællestatat	kr. 11 600 000,00
	— 2.	Infanteriet	« 810 000,00
	— 3.	Feltartilleriet	« 635 000,00
	— 4.	Fæstningsartilleriet	« 550 000,00
	— 5.	Kavaleriet	« 50 000,00
	— 6.	Ingeniørvaabnet	« 550 000,00
	— 7.	Intendanturen	« 4 667 000,00
	— 8.	Sanitetet	« 200 000,00
	— 9.	Flyvevæsenet	« 1 500 000,00
	— 10.	Trænkorpset	« 150 000,00
	— 11.	Materialer til hestesko	« 90 000,00
	— 12.	Fortifikatoriske arbejder	« 365 000,00
	— 13.	Bebyggelse paa befæstningerne	« 30 000,00
Sum			kr. 21 197 000,00

B. Marinen.

Titel	1.	Anskaffelser til minevæsenet	kr. 2 625 000,00
	— 2.	— « — - artilleriet	« 1 318 500,00
	— 3.	— « — - flyvevæsenet	« 1 500 000,00
	— 4.	— « — - sanitetsvæsenet	« 5 000,00
	— 5.	Station for undervandsbaater	« 450 000,00
Sum			kr. 5 898 500,00

Om bevilgning til hæren og marinen.

II. Vedrørende personel m. v.
(paa det ordinære budget).

Hærens kapitel 11.

Titel	1.	Kavaleriets landvern	kr.	2 000,00
—	2.	Fæstningsartilleriet	«	26 500,00
—	3.	Artilleriets tekniske fællesetat	«	80 000,00
			Sum	kr. 108 500,00

II.

At der i den nugældende organisation for:

- a. Kavaleriet
- b. Fæstningsartilleriet
- c. Artilleriets tekniske fællesetat

fra 1ste juli 1917 foretages de forandringer som er foreslaat i den til grund for nærværende stortingsproposition liggende indstilling.

III.

A. At der — efter Forsvarsdepartementets nærmere bestemmelse — utskrives til artilleriets tekniske fællesetat:

- a. befalselever
- b. mekaniske arbejdere og instrumentmakere til hovedarsenalet.
- c. kontrollører for mottagelsen av ammunition.

B. At de under A nævnte utskrevne paalægges følgende fredstjeneste:

De under a nævnte 355 dage.

- « — b nævnte 9 maaneders sammenhængende tjeneste.
- « — c nævnte 9 maaneder sammenhængende tjeneste, hvorhos de av disse, som har utdannelse, der kvalificerer til gjennomgaaelse av pelotonførerkursus, paalægges yderligere 30 dages tjeneste i 2det, 3dje og 7de tjenesteaar.

IV.

At A/S. Hamar Jernstøperi og Mekaniske Verksted erholder efter administrationens nærmere bestemmelse et rentefrit laan av staten paa kr. 200 000,00 til anlæg av elektrisk staalsmelteverk og til utvidelse av presseverksanlægget.

Bilag 1.

Gjenpart av den til grund for den kongelige resolution av 18de august 1916 liggende indstilling angaaende midlertidig ordning av administrationen ved Raufoss patronfabrik og krudtverk og Kongsberg vaabenfabrik.

Med skrivelse av 27de juni 1916 har generalfelttøimesteren oversendt til departementet et forslag av 20de juni d. a. fra Raufoss patronfabrik til midlertidig organisation av personellet, som ansees nødvendig under de nuværende forhold.

Forslaget gaar ut paa følgende:

Direktør,
1 sekretær,
kontorpersonale efter behovet.

1ste avdeling: Krudtverk og tændhættefabrik:

1 avdelingschef (officer).
1 kemiker.
3 formænd, hvorav 2 fyrverkere.

2den avdeling: Laboratorierne og kontrollen:

1 avdelingschef (officer).
3 formænd, hvorav 1 fyrverker.

3dje avdeling: Verkstedene.

1 avdelingschef (officer).
1 ingeniørkemiker.
1 tekniker (tegner).
1 driftsassistent.
1 verksmester.
1 støperimester.
Formænd efter behovet.

4de avdeling: Material- og regnskapsvæsen:

1 hovedforvalter.
1 regnskapsfører.
1 bokholder.
2 magasinformænd.
Kontorpersonale efter behovet.

Patronfabrikken foreslaar derhos, at det personel, som — i tilfælde organisationsforslaget approberes — paalægges øket arbeide og ansvar, for dette arbeide utbetales et rimelig midlertidig tillæg, saalænge den forcerede drift paagaar. Tillægget foreslaaes postert paa fabrikkens ekstraordinære driftsbevilgning.

Kongsberg vaabenfabrik har i skrivelse av 19de juni d. a. foreslaat, at der efter vaabenøvelserne iaar indbeordres 1 officer til utdannelse, og at der fra 1ste oktober midlertidig ansættes 1 sekretær, helst med god merkantil utdannelse og solide sprogkunderskaper.

Generalfelttøimesteren gir i den foranævnte skrivelse av 27de juni d. a. fabrikkens forslag om ansættelse av personellet sin anbefaling.

Under henvisning til hvad der er anført i den hemmelige St. prp. nr. 84 1916, side 16, 17 og 19 vedrørende Raufoss patronfabrik og krudtverk, og efterat de der opførte bevilgninger er git, maa der nu snarest fastsettes en midlertidig plan for patronfabrikkens utstyr med personel.

Departementet er enig i, at administrationen ved Raufoss patronfabrik og krudtverk midlertidig ordnes saaledes, at fabrikken underlægges en direktør og bestaar av 4 avdelinger. Departementet vil derfor — efter stedfunden konferanse med generalfelttøimesteren — foreslaa, at organisationen ved Raufoss patronfabrik og krudtverk indtil videre blir følgende:

- a) 1 direktør med administrationspersonale efter behovet.
- b) 4 avdelinger, nemlig:

1ste avdeling: Den kemiske avdeling.
 2den — Laboratorieavdelingen.
 3dje — Den mekaniske avdeling.
 4de — Material- og regnskapsavdelingen.

Som chefer for hver av 1ste, 2den og 3dje avdeling ansættes 1 underdirektør, som chef for 4de avdeling 1 hovedforvalter.

Foruten ovennævnte chefer skal tjenstgjøre ved fabrikken efter direktørens nærmere bestemmelse:

2 à 3 officerer som aspiranter,
 1 sekretær,
 1 oververksmester,
 1 verksmester,
 1 støperimester,
 1 regnskapsfører,
 1 bokholder.

Kemikere, tegnere, formænd og kontorpersonale efter behovet.

I forannævnte St. prp. nr. 84 (jfr. side 18 og 19) var der ogsaa opført en bevilgning av kr. 250 000,00 til paabegyndelse av et kanonverksted.

Under debatten ved sakens behandling i Stortinget blev det fremholdt, at kanonverkstedet ikke burde henlægges, saaledes som forutsat i propositionen, til strøket langs Nordbanen like utenfor Kristiania.

Departementet lot som følge herav anstille nærmere undersøkelser og er derpaa kommet til det resultat, at det heldigste under den ovenfor i Stortinget nævnte forutsætning vil være, at kanonverkstedet henlægges til Kongsberg under samme overledning som vaabenfabrikken.

Da der ogsaa til Kongsberg vaabenfabrik er git bevilgning til utvidet drift (jfr. St. prp. nr. 84, 1916, side 17), maa der ogsaa for den fastsættes en midlertidig organisation av personellet.

Under hensyntagen til at kanonverkstedet, som foran nævnt, foreslaaes underlagt Kongsberg vaabenfabrik antar departementet efter konferanse med generalfelttøimesteren, at administrationen ved denne bør ordnes paa lignende maate som ved Raufoss.

Departementet vil derfor foreslaa, at organisationen ved Kongsberg vaabenfabrik indtil videre blir følgende:

- a) 1 direktør med administrationspersonale efter behovet.
- b) 4 avdelinger, nemlig:

1ste avdeling: Geværfabrikationen.
 2den — Mitraljøse- og pistolfabrikationen.
 3dje — Kanonverkstedet.
 4de — Material- og regnskapsvæsenet.

Som chefer for hver av 1ste, 2den og 3dje avdeling ansættes 1 underdirektør, som tillike er kontrolofficer, — for 4de avdeling 1 hovedforvalter.

Foruten ovennævnte chefer skal tjenstgjøre ved fabrikken efter direktørens nærmere bestemmelse:

2 à 3 kontrolofficersaspiranter,
 1 driftsassistent,
 1 sekretær,
 2 maskinmestre,
 1 underrustmester,
 1 undermaskinmester,
 2 underforvaltere,
 1 bokholder.

Kemiker, tegnere, formænd og kontorpersonale forøvrigt efter behovet.

Med hensyn til ovennævnte personels avlønning (dette gjælder saavel ved Raufoss som ved Kongsberg) antar departementet, at der paa grund av det økede arbeide og ansvar, som paalægges personellet paa grund av fabrikkens utvidelse, for indeværende budgettermin bør utbetales et lønstillæg efter departementets nærmere bestemmelse, idet det

forøvrig er meningen at forelægge saken for næste Storting.

Man antar det mest praktisk, at Forsvarsdepartementet bemyndiges til at træffe nærmere bestemmelse om en midlertidig ordning av administrationen ved Raufoss patronfabrik og krudtverk samt Kongsberg vaabenfabrik overensstemmende med hvad der foran er anført.

Merutgifterne ved den midlertidige ordning forutsættes utredet av vedkommende driftsbevilgninger.

I henhold til det foran anførte tillater departementet sig at

indstille:

- A. At statens kanonverksted henlægges til Kongsberg vaabenfabrik og lægges under samme overbestyrelse som vaabenfabrikken.
- B. At Forsvarsdepartementet bemyndiges til at træffe nærmere bestemmelse om en midlertidig ordning av administrationen ved Raufoss patronfabrik og krudtverk samt Kongsberg vaabenfabrik overensstemmende med hvad der er anført i nærværende indstilling.
- C. At merutgifterne ved den midlertidige ordning utredes av vedkommende driftsbevilgninger.

Bilag 2.

Gjenpart av Forsvarsdepartementets skrivelse til generalfelttøimesteren, datert 2den september 1916.

Midlertidig ordning av administrationen ved

A. Raufoss patronfabrik og krudtverk og

B. Kongsberg vaabenfabrik.

I henhold til den Forsvarsdepartementet ved kongelig resolution av 18de august d. a. givne bemyndigelse fastsetter departementet følgende midlertidige ordning av administrationen ved ovennævnte fabrikker:

A. Raufoss patronfabrik og krudtverk

skal bestaa av følgende personel:

- a) 1 direktør med administrationspersonale efter behovet.
- b) 4 avdelinger, nemlig:

1ste avdeling:	Den kemiske avdeling.
2den —	Laboratorieavdelingen.
3dje —	Den mekaniske avdeling.
4de —	Material- og regnskapsavdelingen.

Som chefer for hver av 1ste, 2den og 3dje avdeling ansættes 1 underdirektør, som chef for 4de avdeling 1 hovedforvalter.

Foruten ovennævnte chefer skal tjenstgjøre ved fabrikkens nærere bestemmelse:

- 2 à 3 officerer som aspiranter,
- 1 sekretær,
- 1 oververksmester,
- 1 verksmester,
- 1 støperimester,
- 1 regnskapsfører,
- 1 bokholder.

Kemikere, tegnere, formænd og kontorpersonale forøvrig efter behovet.

B. Kongsberg vaabenfabrik

skal bestaa av følgende personel:

- a) 1 direktør med administrationspersonale efter behovet.
- b) 4 avdelinger, nemlig:

1ste avdeling:	Geværfabrikationen.
2den —	Mitraljøse- og pistolfabrikationen.
3dje —	Kanonverkstedet.
4de —	Material- og regnskapsvæsenet.

Som chefer for hver av 1ste, 2den og 3dje avdeling ansættes 1 underdirektør, som tillike er kontrolofficer, for 4de avdeling 1 hovedforvalter.

Foruten ovennævnte chefer skal tjenstgjøre ved fabrikkens nærere bestemmelse:

- 2 à 3 kontrolofficersaspiranter,
- 1 driftsassistent,
- 1 sekretær,
- 2 maskinmestere,
- 1 underrustmester,
- 1 undermaskinmester,
- 2 underforvaltere,
- 1 bokholder.

Kemikere, tegnere, formænd og kontorpersonale forøvrig efter behovet.

Med hensyn til ovennævnte personels avlønning bestemmer departementet, at der paa grund av det økede arbeide og ansvar, som paalægges personalet paa grund av fabrikkens utvidelse for indværende budgjettermi kan utbetales et lønstillæg, idet det er meningen at forelægge saken for næste Storting.

For følgende av det nu paa budgjettet

Bilag

Om bevilgning til hæren og marinen.

under kapitel 1 titel 26 under Raufoss patronfabrik og krudtverk og Kongsberg vaabenfabrik opførte personel fastsættes avlønningen saaledes:

A. Raufoss patronfabrik og krudtverk.

Direktøren	kr. 6 000,00
(budgettert kr. 4 800,00, tillæg kr. 1 200,00).	
1 underdirektør	« 4 000,00
(budgettert kr. 3 200,00, tillæg kr. 800,00), for 1 assistent.	
1 hovedforvalter	« 3 200,00
(budgettert kr. 2 400,00, tillæg kr. 800,00), for 1 forvalter.	
1 oververksmester	« 3 200,00
(budgettert kr. 2 600,00, tillæg kr. 600,00), for 1 verksmester.	
1 bokholder	« 2 800,00
(budgettert kr. 2 000,00, tillæg kr. 800,00).	

B. Kongsberg vaabenfabrik.

Direktøren	kr. 6 000,00
(budgettert kr. 4 800,00, tillæg kr. 1 200,00).	
1 underdirektør	« 4 000,00
(budgettert kr. 3 600,00, tillæg kr. 400,00), for 1 kontrolofficer og assistent.	
1 hovedforvalter	« 3 200,00
(budgettert kr. 2 800,00, tillæg kr. 400,00), for 1 forvalter.	
1 maskinmester	« 3 200,00
(budgettert kr. 3 000,00, tillæg kr. 200,00).	
1 underrustmester	« 2 800,00
(budgettert kr. 2 400,00, tillæg kr. 400,00),	
1 bokholder	« 2 800,00
(budgettert kr. 2 000,00, tillæg kr. 800,00).	

Lønningene for det af forannævnte personel, som avlønnes af driftsbevilgningen, fastsættes saaledes:

Ved Raufoss patronfabrik:

Underdirektørene	kr. 4 000,00
Sekretæren	« 3 000,00
1 støperimester	« 2 800,00

Ved Kongsberg vaabenfabrik:

Underdirektørene	kr. 4 000,00
Sekretæren	« 3 000,00
Driftsassistenten	« 3 600,00
Maskinmesteren	« 3 200,00
Undermaskinmesteren	« 2 400,00

Av forannævnte personel har følgende frit hus, lys og brænde:

- 1) Direktørene.
- 2) De fuldt uddannede underdirektører.
- 3) Oververksmesteren ved Raufoss.

Spørsmaalet om alderstillæg for direktørene, underdirektørene og øvrige funktionærer vil bli forelagt Stortinget. Likesaa spørgsmaalet om frit hus, lys og brænde for de ikke færdigudannede underdirektører.

Merutgiften ifølge ovenstaaende utredes av bevilgningen til vedkommende driftsbevilgning.

Departementet ønsker snarest mulig indsendt forslag til instruks for direktørene og underdirektørene samt forslag til instruks for ordning av forholdet mellem kanonverkstedet og kanonkontrollen.

I forbindelse med ovenstaaende ansætter departementet midlertidig som underdirektører ved Raufoss patronfabrik og krudtverk:

Kaptein Kolbjørn Jensen for 1ste afdeling.

Hvorhos efternævnte officerer, som endnu ikke har fuldendt sin utdannelse, vil ha indtil videre at overta de øvrige underdirektørstillinger saaledes:

Premierløjtnant G. T. von Krogh for 2den afdeling.

Premierløjtnant A. Torp for 3dje afdeling.

Departementet er enig i, at premierløjtnant Arnulf fra høsten 1916 beordres til at paabegynde sin utdannelse ved den tekniske høiskole i Trondhjem, og at der forbeholdes premierløjtnant Torp anciennetet foran premierløjtnant Arnulf, samt at der senere gives den førstnævnte anledning til mindst 2 aars studium ved den tekniske høiskole.

Som underdirektør ved Kongsberg v a a b e n f a b r i k ansætter departementet midlertidig

kaptein H. F i n n e for 1ste afdeling, hvorhos efternævnte officerer, som endnu ikke har fuldendt sin uddannelse, vil ha indtil videre at overta de øvrige underdirektørstillinger saaledes:

Kaptein H. A l s t a d for 2den afdeling.

Premierløjtnant A. A. V. U c h e r m a n n for 3dje afdeling.

Det øvrige personale, saavel ved Ratfoss som ved Kongsberg som nu skal ansættes, forudsættes ansat av hr. generalfelttøimesteren, men midlertidig, indtil Stortinget har avgjort saken.

Premierløjtnant U c h e r m a n n avgives straks til assistanse for direktør Schwartz til planlæggelse og istandbringelse av kanonverkstedet.

Begge forudsættes snarest at avreise til Bofors for at underhandle om leveranse av emner til kanonfabrikationen og for om mulig

at studere ved Bofors fabrikker alt vedrørende kanonfabrikationen.

Hr. generalfelttøimesteren anmodes om at ordne dette ved henvendelse til Bofors samt snarest at indsende forslag til, hvad der videre bør foretages for at faa kanonverkstedets bygninger opført, maskiner bestilt og alt paa skyndet, saa fabrikationen snarest kan komme igang.

Begge officerer kan for reisen til og opholdet ved Bofors utbetales skyssgodtgjørelse efter regning og kostgodtgjørelse (under opholdet i Sverige kr. 18,00 pr. døgn). Utgiften herved utredes av vedkommende bevillinger til kanonanskaffelser efter hr. generalfelttøimesterens nærmere bestemmelse.

Det er endvidere forutsætningen, at løjtnant U c h e r m a n n senere skal fortsætte sin uddannelse ved kanonkontrollen, saaledes at han ikke ved denne mister sin anciennitet.

Hr. generalfelttøimesteren anmodes derhos om snarest at la bekjendtgjøre, at der er ledig en stilling for en officer til uddannelse ved kanonkontrollen.

Bilag 3.**Utgiftsberegning.****I. Artilleriets tekniske fællestat.**

	Avlønning.		Merutgift.
	Nu budgettert.	Foreslaat.	
	Kr.	Kr.	Kr.
<i>Personellet:</i>			
Generalfelttøimesteren med stab:			
1 generalfelttøimester, oberst, garnisonerende	6 400,00	7 200,00	800,00
1 underfelttøimester, major eller oberstløjtnant, garnisonerende	4 000,00	4 800,00	800,00
1 kaptein, garnisonerende		4 000,00	4 000,00
1 assistent (ny)		2 200,00	2 200,00
1 assistent (ny — dame)		1 600,00	1 600,00
1 kontorist (ny)		2 000,00	2 000,00
			11 400,00
1 sersjant, garnisonerende, fragaar			1 486,00
			9 914,00
Kanonkontrollen:			
1 kanonkontrollør, kaptein, major eller oberstløjtnant, garnisonerende	4 800,00	5 400,00	600,00
1 assistentofficer:			
Nu indbeordret	1 460,00		
Foreslaaes garnisonerende kapteinstilling		4 000,00	2 540,00
2 premierløjtnanter, indbeordret, under uddannelse à kr. 2 200,00 mot nu 1 à	1 800,00	4 400,00	2 600,00
1 kommandersersjant, garnisonerende (ny)		1 728,00	1 728,00
1 assistent (ny)		1 600,00	1 600,00
1 kemiker (ny)		3 000,00	3 000,00
			12 068,00
Nord-Norges arsenal:			
1 arsenalsforvalter		2 400,00	2 400,00
1 Nordlands-tillæg		400,00	400,00
1 fyrverker, kommandersersjant, garnisonerende		1 728,00	1 728,00
1 Nordlands-tillæg		100,00	100,00
1 opsynsmand		360,00	360,00
2 haandrækningsmænd à kr. 1 200,00		2 400,00	2 400,00
			7 388,00

	Avlønning.		Merutgift.
	Nu budgettert.	Foreslaat.	
	Kr.	Kr.	
K o n g s b e r g v a a b e n f a b r i k :			
1 direktør, stabsofficer	4 800,00	6 000,00	1 200,00
3 underdirektører à kr. 4 000,00		12 000,00	
istedenfor 1 kontrolofficer	3 600,00		8 400,00
1 hovedforvalter, istedenfor 1 forvalter	2 800,00	3 200,00	400,00
Efternævnte beløb, som nu staar opført paa budgettets 1ste kapitel bør utredes av driftsbevilgningen:			
2 kontrolofficersaspiranter à kr. 1 460,00	2 920,00		
1 maskinmester	3 000,00		
1 underrustmester	2 400,00		
1 bokholder	2 000,00		
Lægehonorar ved vaabenfabrikken	1 200,00		
	11 520,00		10 000,00
Derved vil der paa 1ste kapitel bli en mindreutgift av kr. 1 520,00.			
R a u f o s s p a t r o n f a b r i k o g k r u d t v e r k :			
1 direktør, stabsofficer	4 800,00	6 000,00	1 200,00
3 underdirektører à kr. 4 000,00		12 000,00	
istedenfor 1 assistent	3 600,00		8 400,00
1 hovedforvalter, istedenfor 1 forvalter	2 400,00	3 200,00	800,00
			10 400,00
Efternævnte beløb, som nu staar opført paa budgettets 1ste kapitel bør utredes av driftsbevilgningen:			
2 kontrolofficersaspiranter à kr. 1 460,00	2 920,00		
1 verksmester	2 600,00		
1 bokholder	2 000,00		
	7 520,00		
Derved vil merutgiften paa 1ste kapitel reduseres til kr. 2 880,00.			
D r i f t s b e v i l g n i n g t i l a r s e n a l e n e :			
Hovedarsenalet		10 000,00	
4 utenbys arsenaler à kr. 5 000,00		20 000,00	30 000,00
Sum artilleriets tekniske fællesetat som avrundes til			80 256,00 <u>80 000,00</u>

IV. Fæstningsartilleriet.

Kristianiafjordens fremskutte forsvar.

1 dampbaadsfører garn.	à	kr. 1 920,00	
1 maskinist —	à	« 1 920,00	
			3 840,00

Et artillerikompani:

1 kaptein garn.	à	kr. 4 000,00	
1 pr.løitnant i distr.tj.	à	« 1 620,00	
1 kom.sersjant garn.	à	« 1 728,00	
1 stykjunktillæg	à	« 216,00	
1 furer i distr.tj.	à	« 628,00	
2 sersjanter — à 580		« 1 160,00	
2 — garn. à 1486		« 2 972,00	
			12 324,00

En signalavdeling:

1 kaptein garn.	à	kr. 4 000,00	
1 kom.sersjant —	à	« 1 728,00	
1 stykjunktillæg	à	« 216,00	
1 furer i distr.tj.	à	« 628,00	
1 sersjant —	à	« 580,00	
1 — garn.	à	« 1 486,00	
1 maskinist	à	« 1 920,00	
3 hvervede maskinister à kr. 100,00		« 300,00	
			10 858,00

sum kr. 27 022,00

som avrundes til . . . . . kr. 26 500,00.

V. Kavaleriet.

Korpsstab ved Nordenfjeldske dragonregiments landvern:

1 major ulønnet eller pensionert	à	kr. 1 200,00	
1 standartjunker i distriktstjeneste, kvartermester og skriver à		« 796,00	

kr. 1 996,00

Som avrundes til kr. 2 000,00

Fortegnelse

over trykte bilag.

- Bilag 1. Gjenpart av den til grund for den kongelige resolution av 18de august 1916 liggende indstilling angaaende midlertidig ordning av administrationen ved Raufoss patronfabrik og krudtverk og Kongsberg vaabenfabrik.
- 2. Gjenpart av Forsvarsdepartementets skrivelse til generalfelttøimesteren, datert 3dje september 1916.
- 3. Utgiftsberegning.
1 planche vedrørende artilleriets tekniske fællestat.
-

Grafisk fremstilling
 af
 artilleriets tekniske fællesetat.

